

HÖGSKOLAN
DALARNA

Examensarbete 1 för Ämneslärarexamen inriktning gymnasiet

Avancerad nivå

Skönlitteratur – vägen till lärande?

En systematisk litteraturstudie gällande skönlitteraturens och läsförmågans inverkan på gymnasieelevers lärande

Författare: Lina Lundberg och Sofi Regnander

Institution: Högskolan Dalarna

Handledare: Stefan Björnlund

Examinator:

Ämne/huvudområde: Svenska

Kurskod: ASV25A

Högskolepoäng: 15 hp

Examinationsdatum:

Vid Högskolan Dalarna finns möjlighet att publicera examensarbetet i fulltext i DiVA. Publiceringen sker Open Access, vilket innebär att arbetet blir fritt tillgängligt att läsa och ladda ned på nätet. Därmed ökar spridningen och synligheten av examensarbetet.

Open Access är på väg att bli norm för att sprida vetenskaplig information på nätet. Högskolan Dalarna rekommenderar såväl forskare som studenter att publicera sina arbeten Open Access.

Jag/vi medger publicering i fulltext (öppet tillgänglig på nätet, Open Access):

Ja

Nej

Abstract

Syftet med denna litteraturstudie är att med utgångspunkt i svensksdidaktisk forskning undersöka vilken betydelse skönlitterär läsning har för gymnasieelevers läsförmåga och i förlängningen deras lärande genom läsning. Mot bakgrund av larm om att unga läser allt mindre samtidigt som läs- och kunskapsresultat i svensk skola sjunker valdes litteratur för att nå syftet. Resultatet visar att läsning av skönlitteratur har en positiv påverkan på läsförmågan och att arbeta med läsförmåga och läsutveckling gynnar lärandet. En viktig faktor för att utveckla läsförmåga och gynna lärandet är läsmängden. Samtidigt visar också resultatet att det behövs en vidgad förståelse av begreppet läsning idag i den svenska skolan då eleverna besitter kompetenser inom andra medier och annat berättande än just skönlitteratur. Resultatet diskuteras utifrån resultaten om läsmängd och skolans förutsättningar till läsning, om litteraturens status och slutligen görs en kreativ och kritisk läsning av styrdokumentet. Slutsatsen vi drar är att läsningens, och mer specifikt skönlitteraturens, plats i undervisningen är befogad och motiverad utifrån ett lärandeperspektiv. Studien visar att det kan vara fördelaktigt att låta läsningen ta mer plats än idag.

Nyckelord: svenskämnet, gymnasieelever, läsning, skönlitteratur, läsförmåga, läsmängd, lärande genom läsning.

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
2 Syfte och frågeställningar	2
3 Bakgrund	2
3.1 Aktuell debatt	2
3.2 Spelar läsning av skönlitteratur någon roll i elevernas lärande?	2
3.3 Skönlitteratur	3
3.4 Läsning, läsförmåga och läsutveckling.....	3
3.5 Läsmängd.....	4
3.6 Styrdokumenten om skönlitterär läsning	5
4 Metod	7
4.1 Systematisk litteraturstudie.....	7
4.2 Etiska överväganden.....	7
4.3 Sökprocessen	7
4.3.1 Sökord.....	7
4.3.2 Databaser	8
4.3.3 Urvalskriterier.....	8
4.3.4 Urvalsprocessen	8
4.3.5 Manuella sökningar.....	9
4.4 Resultat av sökprocessen	9
4.5 Presentation av vald litteratur	14
5 Resultat	22
5.1 Skönlitteraturens påverkan på läsförmågan.....	22
5.1.1 Ordförråd och arbetsuppgifter	22
5.1.2 Läsförmåga utifrån andra medier än skönlitteratur.....	22
5.2 Läsningens påverkan på lärandet.....	23
5.2.1 Läsförmåga	23
5.2.2 Skönlitteratur	24
5.2.3 Vidgad förståelse av begreppet läsning	24
5.3 Läsmängdens betydelse	25
6 Diskussion	26
6.1 Metoddiskussion.....	26
6.1.1 Kritisk diskussion av sökprocessen	26
6.1.2 Kritisk diskussion av urvalsprocessen	26
6.2 Resultatdiskussion.....	28
7 Slutsatser	30
8 Förslag till vidare forskning	31

Referenser	32
Bilagor	35
Bilaga 1 Dokumentation av skriv- och arbetsprocessen vid parskrivande	35

1. Inledning

Läsning har alltid varit en essentiell del i den moderna människans kultur. Det är så vi har kunnat ta del av varandras tankar och idéer. Den populära författaren Stephen King har till och med jämfört skrivande av skönlitteratur med telepati. Han menar att läsarna kan, hundratals år senare, ta del av författarens berättelse med allt vad det innebär: andras livsupplevelser, hur innehållet speglar den tidens samhälle, ständigt aktuella teman som kärlek och hat, liv och död, vänskap, möten och avsked. Men vi tror att läsning av skönlitteratur förutom att vara kulturbärande även kan öka en kunskapsinläring, eftersom det kan leda till en bättre läsförmåga och ökad läsförståelse.

När det kommer till utbildning och undervisning har den skönlitterära läsningen en självklar plats i svenskämnet. I alla tre svenskkurser på gymnasiet tar läsning upp en förhållandevis stor del av kursinnehållet, och i skolans styrdokument står det att kärnan i svenskämnet är språk och litteratur (Skolverket, 2022a). En viktig del av att lära utgår från att eleverna kan läsa och ta till sig information, och när eleverna gått klart skolan och blivit en del av samhället måste alla kunna ta del av viktig samhällsinformation, sålla och värdera det som skrivs i tidningar och på sociala medier. Läsning är alltså viktigt ur ett demokratiperspektiv och centralt för att eleven ska kunna bli en fullgod samhällsmedborgare.

I media rapporteras det flitigt om svenska skolungdomars resultat; om sjunkande resultat inom många skolämnen och bristande ämneskunskaper. Publikationen *Slutbetyg i grundskolan* (Skolverket, 2022b) visar också en nedgång i andelen elever behöriga till gymnasieskolan. Nedgången gäller såväl pojkar som flickor och elever med svensk och utländsk bakgrund. Därtill avlöser larmen om sviktande läsförmåga varandra (OECD, 2019) och barn och unga verkar läsa mindre än någonsin, både fiktion och sakprosa (Vinterek et al., 2020). Dessutom är det vanligt att politiker vill komma till bukt med dessa problem och förslag om diverse satsningar på läsning duggar tätt. I Tidöavtalet (2022) finns flera överenskommelser kopplade till kunskapsresultat. Bland annat ska styrdokumentet få ett ökat fokus på inläring, timplanen i svenska utökas och litterära texter ges större plats för att utveckla elevers läsförståelse.

Samtidigt vittnar svensklärare som vi kommit i kontakt med under VFU om den minskade läsmängden och elevernas oförmåga att hantera samma mängd läsning av skönlitteratur som förut. Erfarna pedagoger med många år i yrket ser ett oroväckande mönster gällande detta och att utvecklingen går snabbt. Att skolan är föränderlig är inget nytt, men under de senaste 15–20 åren har läsförmågan bland eleverna förändrats oproportionerligt mycket, menar vissa lärare. De upplever att barn och unga inte klarar av att läsa längre texter idag på samma sätt som förut och en direkt följd av det blir att de inte hinner läsa lika mycket skönlitteratur som tidigare. Vilka konsekvenser får detta för elevernas läsförmåga och lärande? Och vilka blir de mer långtgående konsekvenserna i att skolan verkligen kan vara den plats där eleverna får möjlighet att utvecklas till fullgoda samhällsmedborgare i ett demokratiskt samhälle?

Detta är vetenskapligt intressant eftersom vi behöver få mer kunskap om hur elever lär och om läsningen spelar stor roll i elevers kunskapsutveckling. Dessutom är det viktigt att undersöka skönlitteraturens betydelse för att säkerställa att skönlitterär läsning i skolan är berättigad.

Sammantaget visar dessa olika perspektiv på vikten av att undersöka hur den skönlitterära läsningen inverkar på kunskapsutveckling och lärande och vilken roll läsmängden har. I denna litteraturstudie undersöks därför vilken betydelse och påverkan just mängden skönlitterär läsning har på läsförmågan och lärandet.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att med utgångspunkt i svenskdidaktisk forskning undersöka vilken betydelse skönlitterär läsning har för gymnasieelevers läsförmåga och i förlängningen deras lärande genom läsning. För att uppnå syftet används följande frågeställningar:

- Hur påverkar den skönlitterära läsningen läsförmågan?
- Hur påverkar läsning lärandet?
- Hur viktig är läsmängden för läsutvecklingen?

3. Bakgrund

I följande avsnitt ges inledningsvis exempel på röster i den aktuella debatten om minskad läsning i skolan för att påvisa problemområdets utbredning. Därefter beskrivs varför problemområdet är värt att undersöka. Sedan presenteras och definieras de för studien centrala begreppen såsom skönlitteratur, läsförmåga och läsmängd för att säkerställa en gemensam begreppsförståelse. Slutligen redogörs för vad som står i gymnasieskolans styrdokument om skönlitterär läsning i skolan.

3.1 Aktuell debatt

Det förs en livfull debatt om läsningen i skolan där många röster insatta i skolans värld menar att eleverna läser alarmerande lite, och att det hotar deras läsförmåga. Karin Herlitz, lärare i svenska och engelska uttalar sig i en artikel i digitala tidningen *Skolvärlden* (nu *Vi lärare*), och säger att: ”Text är basen i vårt samhälle och det är skolans uppgift att se till att alla elever kan ta del av det.” Då det inte regleras från vare sig politiker eller skolledare är det i stället upp till enskilda lärare att läsa med sina elever i undervisningen. I vissa klassrum läser man och i andra inte. Läsningen i skolan borde inte vara avhängigt vilken skola man går på eller vilken lärare man har, säger hon. Det måste läsas i alla klassrum i hela landet (Hedman, 2022).

Helene Odenjung, skolkommunalråd i Göteborg och Christer Nylander, riksdagsledamot och ordförande i Kulturrutskottet, båda medlemmar i Liberalerna, är inne på samma linje som Herlitz och skriver i en debattartikel i *Göteborgs-Posten* att läsning av skönlitteratur har minskat mer i Sverige än i andra OECD-länder, vilket är en oroande trend som måste brytas. De skriver även att: ”Läsförståelse är grunden för allt lärande i skolan och läsning är avgörande för att ge elever ett levande språk. För den som läser skönlitteratur får inte bara en upplevelse utan ett bättre språk, mer kunskap och en större förmåga till kritiskt tänkande” (Odenjung & Nylander, 2020).

Dessa röster i debatten rörande läsning i skolan är endast ett urval men de är exempel som visar på hur tankarna går hos politiker och i skolvärlden.

3.2 Spelar läsning av skönlitteratur någon roll i elevernas lärande?

Lärare som vi kommit i kontakt med under VFU upplever att elever inte klarar av att läsa lika mycket sammanhängande text som för 15–20 år sedan. Vi upplevde också själva att eleverna hade ett läsmotstånd, det var svårt att motivera dem till läsning i samband med svensklektionerna. En svensklärare vittnar om att förr kunde eleverna tilldelas en roman, bli tillsagda att läsa ut den, vilket de gjorde, och sedan diskuterade och/eller skrev de om romanen efteråt. Idag måste läraren dela upp läsningen för eleverna och diskutera den under arbetets gång, för att eleverna överhuvudtaget ska läsa romanen och förstå den. Detta har lett till att eleverna inte hinner läsa lika mycket skönlitteratur som förr.

Studien utförd av Vinterek et al. (2020) visar, precis som svensklärarna vi pratat med upplever, att barn och unga läser mindre än någonsin, både skönlitteratur och sakprosa. Lundström och Svenssons studie (2017) visar på att ungdomar tillgodogör sig berättelser på andra sätt än genom skönlitteratur. Graeske (2013) och Bergman (2007) visar på skillnader i

svenskundervisningen både vad gäller mängd och vad eleverna läser i de olika gymnasieprogrammen.

Vi vill därför i denna litteraturstudie ta reda på hur läsning av skönlitteratur kan påverka läsförmågan och i förlängningen lärandet. Detta kan synliggöra vilka konsekvenser det kan få för eleverna när de inte klarar av eller får möjlighet att läsa skönlitteratur i den utsträckningen de klarade av eller fick möjlighet till förr, och vad det kan leda till för elevernas läsförmåga och lärande. Med lärande avser vi elevernas lärande genom läsning, främst i svenskämnet men även i gymnasieskolans övriga ämnen, eftersom läsförmåga berör de flesta ämnena på gymnasiet.

3.3 Skönlitteratur

Litteraturens historia sträcker sig lika långt tillbaka som människans existens. Kärnan i litteratur utgörs av berättelser, alltså beskrivningen av minst två tillstånd eller händelser som uttrycker både temporala och kausala samband (Ekholm, 2019). Dessa berättelser kan vara muntliga eller skriftliga. För länge sedan förmedlades dessa berättelser muntligt och i takt med den tekniska industriella utvecklingen har medieringen ändrat form till att bli huvudsakligen skriftlig. När man idag bland gemene man pratar om litteratur tänker sig de flesta en skriven text. Dock har innebörden av både ”litteratur” och ”text” utvidgats med tiden. Från ungefär 1700-talet och framåt betecknar ”litteratur” skönlitteratur, lyrik, dramatik, prosakonst, fiktion, romaner och noveller. Sedan ungefär 1960-talet har dock ordets innebörd utvidgats till att innefatta i princip allt skrivet (undantaget texter för praktiskt bruk såsom recept och kataloger). Ordet ”text” har genomgått en liknande utveckling där en text inte enbart är tryckta bokstäver längre, utan innefattar även exempelvis film och reklam (Landgren, 2002).

”Det vidgade textbegreppet” blev så småningom ett etablerat uttryck och fick i styrdokumentet från 1994 (Lpo94 och Lf94) en tämligen stor plats. Där står att läsa att eleverna ska få uppleva olika uttryck för kunskaper och att bland annat drama, dans och skapande i bild, text och form ska vara del av undervisningen (Liberg, 2007). I de nu gällande styrdokumentet för gymnasiet, Gyll, har formuleringen om det vidgade textbegreppet tagits bort och i stället ersatts av ”andra medier”.

En form av litteratur är alltså skönlitteratur. Nationalencyklopedins ordbok (2023) definierar skönlitteratur som ”litteratur som är skriven med konstnärliga ambitioner och (normalt) inte enbart är avsedd att ge en faktabetonad verklighetsbeskrivning”. Men även ”skönlitteratur” är ett svårfångat begrepp och Bergsten (2002) frågar sig vad ett skönlitterärt verk egentligen är och hur det skiljer sig från annan litteratur. Han konstaterar dock att svaren är långt fler än frågorna.

När vi i detta examensarbete använder termen skönlitteratur menar vi litteratur som skrivits för att förmedla en, ofta påhittad, berättelse i syfte att väcka tankar och känslor, underhålla och ibland förmedla en sensmoral till läsaren. Det innefattar såväl barn- och ungdomslitteratur som vuxenlitteratur. Vidare menar vi endast text i traditionell form där texten utgörs av bokstäver och så som den förekommer i till exempel romaner och noveller, alltså inte text i någon annan, vidgad form (till exempel film, datorspel och teater).

3.4 Läsning, läsförmåga och läsutveckling

Att läsa handlar enligt läsforskaren Carsten Elbro (2016) om att förstå innehållet i skriftliga texter. Syftet är att kunna återskapa ett föreställningsinnehåll med hjälp av dels avkodning, dels språkförståelse. Avkodning innebär att kunna identifiera bokstäverna till de enskilda orden i texten. Språkförståelsen inbegriper aktiviteten att skapa sig en förståelse för de avkodade ordens innebörd och med hjälp av sina språkkunskaper och relevant bakgrundskunskap skapa mening och alltså ett sammanhängande föreställningsinnehåll. Bakgrundskunskap kan innefatta kunskaper om omvärlden och dess beskaffenhet och även kunskaper om textens möjliga

funktion. Grunderna i läsprocessen är desamma oavsett vilken typ av text det handlar om, belyser Elbro.

Läsförmågan börjar utvecklas när små barn förstår kopplingen mellan bokstav och ljud och så småningom ”knäcker läskoden” och avkodar texten. Läsförmågan fortsätter sedan utvecklas genom skolåren och därefter genom livet och slutar egentligen aldrig. Elevers läsutveckling påverkas inte bara av deras egen förmåga utan är också starkt beroende av skolans möjligheter att erbjuda god undervisning under hela skolgången (Winlund et al., 2017).

Läsförmågan är av stor betydelse även senare i svenskelevens fortsatta utveckling. På gymnasiet förutsätts eleverna ha en utvecklad läsförståelse trots att de kan befinna sig på väldigt olika stadier i sin läsutveckling. Genom att fortsätta läsa ofta utvecklas läskonditionen, eller läsuthålligheten, och därigenom förbättras även läsförmågan. Läskonditionen kan liknas vid en muskel som kontinuerligt behöver tränas och utmanas för att utvecklas och inte stagnera eller till och med försvagas. Mängdträningen är viktig och läskonditionen påverkas av allt man läser, oavsett om det sker hemma eller i skolan, i svenskämnet eller i något annat skolämne (Larsson, 2021).

3.5 Läsmängd

Läsförmågan kan alltså delvis påverkas av läsmängden, enligt avsnitt 3.3 Läsning, läsförmåga och läsutveckling. Men hur ser det ut med läsningen i samhället idag? Det är inte bara barn och unga som läser mindre än någonsin. Idag syns en förändring av läsvanor och läsmönster även i samhället i stort. Statistikmyndigheten (2021) konstaterar att läsningen bland vuxna stadigt minskar i Sverige och att var tredje person aldrig läser böcker på fritiden. Vad gör det med barn och ungas läsning när det saknas vuxna som läsande förebilder? Redan 1982 publicerade Shirley Brice Heath artikeln ”What No Bedtime Story Means: Narrative Skills at Home and School” kring läsning av godnattsagor i hemmet och vilken påverkan läsningen fick på barnens språkliga förmåga och i förlängningen deras framtida framgångar i skolan. Studien visade att barnen som blivit lästa för hade ett försprång i skolan, eftersom föräldrarna omedvetet hade ”skolat in” barnen i hur skolan fungerar, avseende läsning och läsförståelse. Detta skedde genom att föräldrarna vid högläsningen för barnen ställde frågor till barnen som ”varför hände det, tror du?” och ”vad kommer hända sen?” (Heath, 1982).

Ungdomar läser allt mindre på sin fritid, visar statistik från Statens medieråd (2021). I deras rapport ”Ungar & medier” kartläggs barn och ungas medievanor. Rapporten visar bland annat ungdomars läsning av böcker och tidningar på fritiden och bland tonåringar i åldern 17–18 år läser endast 8 % varje dag. 2012, när man undersökte samma sak för första gången, var motsvarande siffra så pass ”hög” som 23 %.

Samtidigt läser ungdomar mindre även i skolan. Vinterek et al. (2020) har sammanställt statistik kring läsningen i skolan och kommit fram till att den minskar drastiskt. Bland eleverna i årskurs nio uppger 50 % att de läser mindre än en sida sammanhängande facklitteratur på skärm eller papper under en vanlig skoldag. I samma grupp uppger 87 % att de läser mindre än en sida skönlitteratur en vanlig skoldag. När samma fråga ställdes tio år tidigare var motsvarande siffror 33 % respektive 62 %.

Att unga läser mindre både hemma och i skolan gör att det, inom utbildningssammanhang, etablerade begreppet ”det kompensatoriska uppdraget” behöver nämnas. Det handlar om att utbildningen i svensk skola ska ta hänsyn till elevers skilda behov och förutsättningar. Ett steg i det är strävan efter att uppväga de skillnader som finns gällande elevers förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Det är vad det kompensatoriska uppdraget handlar om (Skolinspektionen, 2021).

När man pratar om läsmängd kan mängden kvantifieras på olika sätt. Man kan prata om att man läser ett visst antal sidor, eller att man ägnar läsningen en viss tid. Oavsett om den räknas i antal sidor eller i tid, är en aspekt om läsningen omfattar ett helt verk (till exempel en roman),

ett kortare helt verk (till exempel novell) eller endast ett utdrag av en skönlitterär text. Anders Öhman (2015) argumenterar för att ett verk måste läsas i sin helhet för att läsaren först då får en förståelse kring författarens avsikt och textens mening. Först när ett verk läses i sin helhet är det möjligt att ta del av "ett helt yttrande" (Öhman, 2015). Som motvikt till att läsa hela verk finns då alternativet att läsa endast kortare utdrag av en litterär text. I läromedel idag finns ofta utdrag av skönlitterära verk. Det kan vara bra för att det dels kan tillgängliggöra litteraturen för eleverna, dels för att eleverna på så sätt erbjuds flera olika sorters skönlitteratur när det kommer till genre, stil, författare och tidsepoker. Läser man i en skolkontext utdrag hinner man möta fler verk än om man läser hela verk eftersom tiden i klassrummet är begränsad.

3.6 Styrdokumenten om skönlitterär läsning

De nuvarande styrdokumenten infördes i samband med gymnasiereformen 2011, kallad Gy11. Reformen innebar många förändringar för gymnasieskolan, bland annat gällande behörighetskrav, ämnesplaner och betygssystem.

I läroplanen för gymnasieskolan finns ordet "skönlitteratur" med en gång. I läroplanen står att läsa att det är skolans ansvar att varje elev "kan söka sig till saklitteratur, skönlitteratur och övrigt kulturutbud som en källa till kunskap, självinsikt och glädje" (Skolverket, 2011).

I ämnesplanen för svenskan i gymnasieskolan fastslås redan i den första meningen att "kärnan i ämnet svenska är språk och litteratur" (Skolverket 2022a). Därefter förekommer ordet "skönlitteratur" under rubriken "Ämnets syfte" inte mindre än sex gånger totalt. Där står att läsa att undervisningen i ämnet svenska ska ge eleverna förutsättningar att utveckla följande:

- Kunskaper om centrala svenska och internationella skönlitterära verk och författarskap samt förmåga att sätta in dessa i ett sammanhang.
- Kunskaper om genrer samt berättartekniska och stilistiska drag, dels i skönlitteratur från olika tider, dels i film och andra medier.
- Förmåga att läsa, arbeta med och reflektera över skönlitteratur från olika tider och kulturer författade av såväl kvinnor som män samt producera egna texter med utgångspunkt i det lästa (Skolverket, 2022a).

Textbegreppet används, även i styrdokumenten, med en vidgad betydelse. Där står bland annat att eleverna ska "ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att orientera sig, läsa, sovra och kommunicera i en *vidgad digital textvärld med interaktiva och föränderliga texter*" (vår kursivering).

I kursplanerna för de olika kurserna (Svenska 1, Svenska 2 och Svenska 3) förekommer skönlitteratur i alla tre. De delar av det centrala innehållet som berör skönlitteratur är dessa:

Svenska 1:

- Skönlitteratur, författad av såväl kvinnor som män, från olika tider och kulturer.
- Centrala motiv, berättarteknik och vanliga stildrag i fiktivt berättande, till exempel i skönlitteratur och teater samt i film och andra medier.

Svenska 2:

- Svenska och internationella författarskap, såväl kvinnliga som manliga, och skönlitterära verk, vilket även inkluderar teater samt film och andra medier, från olika tider och epoker. Dansk och norsk skönlitteratur, delvis på originalspråk. Relationen mellan skönlitteratur och samhällsutveckling, dvs. hur skönlitteraturen har formats av förhållanden och idéströmningar i samhället och hur den har påverkat samhällsutvecklingen.
- Skönlitterära verkningsmedel. Centrala litteraturvetenskapliga begrepp och deras användning.

Svenska 3:

- Skönlitterära texter, författade av såväl kvinnor som män, inom genrerna prosa, lyrik och dramatik. Litteraturvetenskapligt inriktad analys av stilmedel och berättartekniska grepp. Litteraturvetenskapliga begrepp och verktyg.

I alla tre kurser är skönlitteraturen en självklar del men styrdokumentet innehåller inga specifika formuleringar om innehåll, arbetssätt eller mängd. Skönlitteratur kopplas inte heller explicit ihop med språkutveckling. Däremot tycks formuleringarna antyda en förväntan om en progression och avancemang i kurserna. Här finns också formuleringen om "andra medier" i Svenska 1 och 2, men inte i Svenska 3. Sammantaget skapar detta ett behov av att undersöka hur läsning av skönlitteratur kan påverka språkutvecklingen.

4. Metod

I de följande avsnitten kommer litteraturstudiens tillvägagångssätt att beskrivas, följt av en beskrivning av sökprocessen samt urvalsprocessen. Etiska överväganden gällande studien kommer även att redovisas. Slutligen presenteras resultatet av sökprocessen i form av tabeller och en presentation av de valda texterna.

4.1 Systematisk litteraturstudie

Metoden som har använts för att besvara frågeställningarna är systematisk litteraturstudie. Det innebär systematisk sökning, kritisk granskning och till sist ett sammanställande av litteraturen inom det ämne eller problemområde som valts (Eriksson Barajas et al., 2013). Det finns en strävan vid systematiska litteraturstudier att finna allt tillgängligt material i ämnet som ska studeras, men praktiskt och tidsmässigt är det inte alltid möjligt, vilket gäller i fallet med denna studie eftersom den har en tidsbegränsning på tio veckor.

I detta examensarbete är syftet med den systematiska litteraturstudien att utifrån bestämda kriterier söka svar på frågeställningarna i främst vetenskaplig svenskdidaktisk litteratur. I händelse av att det inte skulle vara möjligt att finna tillräckligt med svenskdidaktisk litteratur kan ett behov uppstå att behöva utöka sökradien till att innefatta även internationell forskning. Kunskap som kan uppnås via litteraturstudien är dels hur många studier som finns om ämnet, dels vad ett urval av dessa har kommit fram till för resultat kring förhållandet mellan skönlitteratur, läsförmåga, lärande och läsmängd.

4.2 Etiska överväganden

När en litteraturstudie ska genomföras krävs att etiska aspekter beaktas. Studierna som väljs ska ha gjort noggranna etiska överväganden alternativt fått tillstånd från etisk kommitté. Vidare ska alla artiklar som ingår i studien redovisas, samt alla resultat som stöder och som *inte* stöder hypotesen (Eriksson Barajas et al., 2013). Hypotesen i denna studie är ett antagande om att läsning av skönlitteratur i förlängningen ökar lärandet. Den första aspekten beaktas genom att endast artiklar granskade av en andra part (*peer reviewed*) har valts ut för studien. Detta bör innebära att artiklarna är etiskt godkända. Vidare har alla artiklar som denna studie utgått ifrån redovisats, även de som inte stödjer studiens hypotes, se under avsnitt 4.5 Presentation av vald litteratur samt avsnitt 5. Resultat. Slutsatserna som dras i studien baseras inte på tyckanden utan på resultaten, som inte har förvrängts utan har beskrivits utifrån det de undersökta studierna har kommit fram till. Det finns även en transparens i denna studies metod och urval, samt en kritiskt diskussion av dessa, se avsnitt 6. Diskussion.

4.3 Sökprocessen

I detta avsnitt redovisas hur själva sökprocessen har gått till, det vill säga vilka sökord och databaser som har använts samt vilka manuella sökningar (Eriksson Barajas et al., 2013) som har gjorts. Därefter redogörs för hur urvalet har gått till.

4.3.1 Sökord

För att fastställa sökord inför litteratursökningen utgick valen av ord utifrån studiens syfte och frågeställningar. Sökorden valdes eftersom de ansågs bäst kunna finna litteratur som skulle kunna svara på frågeställningarna. Frågeställningarna lyder:

- Hur påverkar den skönlitterära läsningen läsförmågan?
- Hur påverkar läsning lärandet?
- Hur viktig är läsmängden för läsutvecklingen?

Utifrån frågorna valdes sökorden *fiction*, *learning*, *knowledge development* och *reading amount* (*skönlitteratur*, *lärande*, *kunskapsutveckling* och *läsmängd*). I ett senare skede ökades antalet sökord till att även innefatta *reading comprehension* och *reading ability* (*läsförståelse* och

läsförmåga). Hur och när sökorden har använts, och i vissa fall kombinerats med hjälp av booleska operatörer (Eriksson Barajas et al., 2013) presenteras i tabellerna i avsnitt 4.4 Resultat av sökprocessen.

4.3.2 Databaser

När sökorden var fastställda inleddes sökprocessen genom sökningar i databaser. De databaser som använts är *ERIC*, *DiVA* och *avhandlingar.se*. På de svenska databaserna *avhandlingar.se* och *DiVA* har endast de svenska sökorden (förutom *läsförståelse* och *läsförmåga*) använts. I *ERIC* användes endast de engelska sökorden. Se tabellerna i avsnitt 4.4 Resultat av sökprocessen.

4.3.3 Urvalskriterier

Under sökprocessen fastställdes fler urvalskriterier för att avgränsa området. Dessa innefattar land där studien genomförts, nivå av granskning, år för publicering samt ålder på elever i studien. Våra urvalskriterier är följande:

- **Språk.** Vad gäller språk valdes texter på svenska och engelska. Målsättningen var att i första hand finna studier genomförda i en svensk kontext. I andra hand internationell kontext.
- **Granskning.** Ett viktigt kriterium i denna studie är att all litteratur ska vara *peer reviewed*, alltså granskad av en oberoende part. I databaserna *ERIC* och *DiVA* har det gått att säkerställa detta i samband med sökningen. I *avhandlingar.se* är det inte möjligt att ställa in något sådant kriterium i sökningen men däremot har samtliga doktorsavhandlingar genomgått noggranna granskningar innan publicering vilket innebär att samtliga studier som ingår i denna studies underlag genomgått granskningar av oberoende part och att litteraturen därmed är valid.
- **Publiceringsår.** Sökningen i *ERIC* genererade väldigt många sökträffar vilket ledde till att en avgränsning i publiceringsår lades till. I *ERIC* finns möjligheten att välja om artiklarna som eftersöks ska vara publicerade från 2022 och framåt, 2019 och framåt, 2014 och framåt och 2004 och framåt. Den första sökningen avgränsades genom att välja litteratur från 2019 och framåt eftersom så aktuella artiklar som möjligt prioriterades i detta fall. I den andra sökningen valdes artiklar från 2022 och framåt, med samma syfte, samt att fler artiklar hade hunnit publicerats från 2022 vid det andra sökningstillfället. Vid sökningar i *DiVA* och i *avhandlingar.se* har inte publiceringsår tagits hänsyn till, eftersom sökträffarna var betydligt färre.
- **Ålder på elever.** Vi har i vår sökning i första hand letat efter studier som handlar om ungdomar på gymnasiet, men i vår utvalda litteratur förekommer trots det studier med andra åldersgrupper. Detta diskuteras i avsnitt 6.1 Metoddiskussion.

4.3.4 Urvalsprocessen

Bland sökträffarna inleddes urvalsprocessen genom att läsa titlar. De studier som bedömdes relevanta utifrån våra urvalskriterier sparades i ett separat dokument. I *ERIC*, där sökträffarna var så många trots avgränsning i publiceringsår, lästes alla titlar inte igenom, utan de som dök upp i början av sökträffslistan och som passade in i urvalskriterierna valdes och sparades. Processen fortsatte genom att de sparade studiernas abstract (eller i förekommande fall sammanfattningar) lästes. Under granskningen sällades vissa artiklar bort, se tabeller under avsnitt 4.4 Resultat av sökprocessen.

4.3.5 Manuella sökningar

När vad som antogs skulle vara tillräckligt med litteratur funnits för att kunna svara på frågeställningarna lästes texterna mer noggrant för att se om de fortfarande ansågs relevanta för studiens syfte. Några artiklar föll då bort eftersom de inte uppfyllde det kriteriet och vi gjorde då ytterligare sökningar för att studiens syfte skulle vara möjligt att uppnå. Referenslistorna i de utvalda artiklarna och avhandlingarna lästes då för att se om det fanns relevant forskning att finna där, vilket gav resultat. Urvalsprocessen såg likadan ut som tidigare, det vill säga att vi läste titlar följt av abstract utifrån våra urvalskriterier. Under arbetet med bakgrundsavsnittet, som skedde parallellt med sökningarna, fann vi även lämplig litteratur i ett par populärvetenskapliga artiklar i webbtidningen *Vi lärare* (tidigare *Skolvärlden*). Dessa artiklar refererade till vetenskaplig litteratur som genomgick samma urvalsprocess och de granskades utifrån våra urvalskriterier.

4.4 Resultat av sökprocessen

Tabell 1. Första sökningen i ERIC. Avgränsningar: since 2019, peer reviewed only, full text available on ERIC.

Tabell 1 visar den första sökningen i databasen *ERIC* som resulterade i fyra utvalda artiklar; tre i en internationell kontext och en i en svensk kontext (se kolumnen längst till höger).

Sökord	Antal träffar	Sparade för granskning	Valda efter granskning	Utvald litteratur
fiction	109	0	0	
learning	25 776	0	0	
knowledge development	2 626	0	0	
reading amount	37	0	0	
fiction and learning	20	2	2	“Learning English Language through Literature: Insights from a Survey at University Level in Bangladesh.” Författare: Md Ashrafuzzaman, Iftakhar Ahmed & Mariam Begum. “Fostering Language Learning in the University EFL Classroom through Literature: A Task-Based Approach.” Författare: Argemiro Arboleda-Arboleda & Angela Yicely Castro-Garcés.
fiction AND knowledge development	2 131	0	0	
fiction AND reading amount	65	0	0	
fiction AND learning AND knowledge development AND reading amount	9478	2	2	“The Nexus between Reading Science Informative and Science Fiction Text in Secondary High School.” Författare: Dinda Andriani, Ayu Widya Ningsih, Afifa May Shara & Kisno.

				<p>“Reading Fiction as a Learning Activity in Clinical Psychology Education: Students' Perspectives.” Författare: Malgorzata Erikson, Martin G. Erikson & Elisabeth Punzi.</p>
--	--	--	--	--

Tabell 2. Andra sökningen i ERIC. Avgränsningar: since 2022, peer reviewed only, full text available on ERIC.

Tabell 2 visar den andra sökningen i *ERIC* som resulterade i två utvalda artiklar, båda i en internationell kontext (se kolumnen längst till höger).

Sökord	Antal träffar	Sparade för granskning	Valda efter granskning	Utvald litteratur
fiction	12	0	0	
reading comprehension	109	1	1	<p>“Is Reading Comprehension Associated with Mathematics Skills: A Meta-Analysis Research.” Författare: Ayça Akin.</p>
reading ability	60	0	0	
fiction AND reading comprehension	86	0	0	
fiction AND reading ability	59	1	1	<p>“Relationships between adolescent students’ reading skills, historical content knowledge and historical reasoning ability”. Författare: Marlies ter Beek, Marie-Christine Opdenakker, Marjolein I Deunk, Jan-Willem Strijbos & Tim Huijgen</p>
fiction AND reading comprehension AND reading ability	386	0	0	

Tabell 3. Sökningar i avhandlingar.se. Inga avgränsningar.

Tabell 3 visar sökningarna i databasen *avhandlingar.se* som resulterade i två sparade artiklar, varav en föll bort efter granskning och en blev utvald. Den utvalda är i en svensk kontext (se kolumnen längst till höger).

Sökord	Antal träffar	Sparade för granskning	Valda efter granskning	Utvald litteratur
skönlitteratur	28	0	0	
fiction	361	0	0	
lärande	1 218	0	0	
learning	4 292	0	0	
kunskapsutveckling	52	0	0	
knowledge development	4 559	0	0	
läsmängd	0	0	0	

reading amount	38	0	0	
skönlitteratur och lärande	1	1	0	
fiction AND learning	31	0	0	
skönlitteratur och kunskapsutveckling	0	0	0	
fiction AND knowledge development	15	1	1	<i>Högpresterande gymnasieelevers läskompetenser.</i> Författare: Yvonne Halleson.
skönlitteratur och läsmängd	0	0	0	
fiction AND reading amount	0	0	0	

Tabell 4. Sökningar i DiVA. Avgränsningar: forskningspublikationer

Tabell 4 visar sökningarna i databasen *DiVA* som resulterade i två utvalda artiklar, båda två i en svensk kontext (se kolumnen längst till höger).

Sökord	Antal träffar	Sparade för granskning	Valda efter granskning	Utvald litteratur
skönlitteratur	359	1	1	<i>Texter i dialog. En studie i gymnasieelevers litteraturläsning.</i> Författare: Birgitta Bommarco.
skönlitteratur och lärande	58	1	1	”Ungdomars fiktionsvanor.” Författare: Stefan Lundström & Anette Svensson.

Tabell 5. Studier funna i populärvetenskapliga artiklar.

Tabell 5 visar litteratur funnen genom digitala tidningsartiklar som resulterade i två valda artiklar, båda två i en svenskt kontext (se kolumnen längst till höger).

Artikeln studien hittades i	Antal referenser i artikeln	Sparade för granskning	Valda efter granskning	Utvald litteratur
”Drastiskt ras för läsningen i skolan” i webbtidningen <i>Vi lärare</i> (tidigare <i>Skolvärlden</i>), publicerad 17/10 2022	1	1	1	“The Decrease of School Related Reading in Swedish.” Författare: Monika Vinterek, Mikael Winberg, Mats Tegmark, Tarja Alatalo & Caroline Liberg
”Forskaren: Elever måste lästränas hela sin skolgång” i webbtidningen <i>Vi lärare</i> (tidigare <i>Skolvärlden</i>), publicerad 22/2 2022	1	1	1	<i>Viktig läsning? Svensklärare i gymnasiet om läs-undervisning i en performativ kontext.</i> Författare: Maria Larsson

Tabell 6. Studier funna i referenslistor

Tabell 6 visar litteratur funnen i vald litteraturs referenslistor som resulterade i fyra utvalda artiklar; en i en internationell kontext och tre i en svensk kontext. Se kolumnen längst till höger.

Funnen i referenslistan tillhörande:	Antal referenser i referenslista	Sparade för granskning	Valda efter granskning	Utvald litteratur
<p>“The Decrease of School Related Reading in Swedish.” Författare: Monika Vinterek, Mikael Winberg, Mats Tegmark, Tarja Alatalo & Caroline Liberg</p>	45	1	1	<p>“What reading does for the mind.” Författare: Anne E. Cunningham & Keith E. Stanovich</p>
<p>”Ungdomars fiktionsvanor.” Författare: Stefan Lundström & Anette Svensson</p>	46	3	3	<p><i>Gymnasieskolans svenskämnen. En studie av svenskundervisningen i fyra gymnasieklasser.</i> Författare: Lotta Bergman</p> <p>”Vidgade kunskapsklyftor? Fiktionernas funktioner i läromedel efter gymnasie-reformen 2011.” Författare: Caroline Graeske</p> <p>”Narrativ kompetens – En förutsättning i multimodala textuniversum?” Författare: Stefan Lundström & Christina Olin-Scheller</p>

Tabell 7. Sammanställning av utvald litteratur i kronologisk ordning

Tabell 7 visar en sammanställning av den valda litteraturen. Här presenteras författare, publiceringsår, titel, vilken sorts publikation det rör sig om, vilken typ av studie det är och slutligen vilken åldersgrupp eleverna i studien tillhör.

Författare	År	Titel	Publikation	Metod	Åldersgrupp
Anne E. Cunningham & Keith E. Stanovich	1998	“What Reading Does for the Mind.”	Vetenskaplig artikel	Kvantitativ	Barn och vuxna
Birgitta Bommarco	2006	<i>Texter i dialog. En studie i gymnasie-elevers litteratur-läsning.</i>	Doktors-avhandling	Kvalitativ	Gymnasiet
Lotta Bergman	2007	<i>Gymnasieskolans svenskämnen. En studie av svenskunder-visningen i fyra gymnasieklasser.</i>	Doktors-avhandling	Kvalitativ	Gymnasiet
Stefan Lundström & Christina Olin-Scheller	2010	”Narrativ kompetens – En förutsättning i multimodala textuniversum?”	Vetenskaplig artikel	Kvalitativ	Ungdomar
Yvonne Halleson	2011	<i>Högpresterande gymnasieelevers läs-kompetenser.</i>	Licentiat-uppsats	Kvalitativ	Gymnasiet
Caroline Graeske	2013	”Vidgade kunskaps-klyftor? Fiktionernas funktioner i läromedel efter gymnasireformen 2011.”	Vetenskaplig artikel	Kvalitativ	Gymnasiet
Stefan Lundström & Anette Svensson	2017	”Ungdomars fiktionsvanor.”	Vetenskaplig artikel	Kvantitativ	Gymnasiet
Argemiro Arboleda-Arboleda & Angela Yicely Castro-Garcés	2019	“Fostering Language Learning in the University EFL Classroom through Literature: A Task-Based Approach.”	Vetenskaplig artikel	Kvalitativ	Vuxna
Malgorzata Erikson, Martin G. Erikson & Elisabeth Punzi	2020	“Reading Fiction as a Learning Activity in Clinical Psychology Education: Students' Perspectives.”	Vetenskaplig artikel	Kvalitativ	Vuxna
Monika Vinterek, Mikael Winberg, Mats Tegmark,	2020	“The Decrease of School Related Reading in Swedish Compulsory School.”	Vetenskaplig artikel	Kvantitativ	Årskurs 4-6 och 7-9

Tarja Alatalo & Caroline Liberg.					
Maria Larsson	2021	<i>Viktig läsning? Svensklärare i gymnasiet om läs-undervisning i en performativ kontext.</i>	Doktors-avhandling	Kvalitativ	Gymnasiet
Md Ashrafuzzaman, Iftakhar Ahmed & Mariam Begum	2021	“Learning English Language through Literature: Insights from a Survey at University Level in Bangladesh.”	Vetenskaplig artikel	Kvalitativ	Vuxna
Dinda Andriani, Ayu Widya Ningsih, Afifa May Shara & Kisno	2022	“The Nexus between Reading Science Informative and Science Fiction Text in Secondary High School.”	Vetenskaplig artikel	Kvantitativ	Gymnasiet
Ayça Akin	2022	“Is Reading Comprehension Associated with Mathematics Skills: A Meta-Analysis Research.”	Vetenskaplig artikel	Kvantitativ	Barn och ungdomar
Marlies ter Beek, Marie-Christine Opdenakker, Marjolein I Deunk, Jan-Willem Strijbos & Tim Huijgen	2022	“Relationships between adolescent students’ reading skills, historical content knowledge and historical reasoning ability”.	Vetenskaplig artikel	Kvantitativ	Årskurs 7

4.5 Presentation av vald litteratur

Här presenteras kort den valda litteraturen som utgör underlag för studien. Underlaget består av elva vetenskapliga artiklar, tre doktorsavhandlingar och en licentiatuppsats. De presenteras i den ordning vi funnit dem.

1. **Monika Vinterek, Mikael Winberg, Mats Tegmark, Tarja Alatalo & Caroline Liberg.** ”The Decrease of School Related Reading in Swedish Compulsory School”. 2020.

Denna artikel presenterar resultatet av en svensk enkätstudie där drygt 3,400 elever fått svara på frågor kring läsning i skolan. Författarna såg att det fanns ett behov av att undersöka just *hur mycket* elever läser i skolan för att kunna påvisa vilka förutsättningar eleverna får för att bli goda läsare. De har undersökt hur många sidor text (både facklitteratur och skönlitteratur) elever i årskurserna 4–6 och 7–9 läser under en vanlig skoldag. De har analyserat data från 2007 och 2017 och kommit fram till att antalet elever som läser minst en helsida text har minskat drastiskt. Resultatet visar vidare att 2017 läste så många som hälften av eleverna i årskurs 9 mindre än en sida facklitteratur under en vanlig skoldag. 2007 var det endast en tredjedel av eleverna. När det gäller skönlitteratur

var det 2007 62 % av eleverna i årskurs 9 som läste mindre än en sida en vanlig skoldag. 2017 var motsvarande siffra uppe på 87 %. Skillnaden i läsmängd skiljer sig också mellan olika skolor vilket påverkar likvärdigheten. Författarna drar slutsatsen att skillnaden mellan de som läser och de som inte läser speglar de ökade skillnaderna i målpuppfyllelse gällande läsning.

2. **Anne E. Cunningham & Keith E. Stanovich.** "What Reading Does for the Mind". (1998).

Artikeln är en sammanfattande artikel som beskriver författarnas tidigare studier om läsning och läsmängd och vad läsning och läsmängd gör för den kognitiva utvecklingen. Författarna har även analyserat andras studier, bland annat gällande jämförelse mellan ord förekommande i skrift och i tal, som visar att det i barnböcker förekommer 50% mer "rare words", det vill säga mer sällan förekommande ord, än i tv-program riktade till vuxna och samtal mellan college-studenter. I böcker riktade till vuxna där skönlitteratur ingår förekommer det två till tre gånger mer sällan förekommande ord än i tv-program. Detta tolkar författarna som att ordförståelse kan utvecklas mest effektivt genom läsning.

Genom denna artikel vill författarna visa på att självständig läsning, alltså läsning utanför skolan, ger effekt på läsförmåga, aspekter av verbal intelligens (*verbal intelligence*) och en generell kunskap om världen. De har tillsammans med sin forskargrupp kommit på ett sätt att mäta läsmängd hos barn och vuxna genom att de, kortfattat beskrivet, får peka ut titlar på populära barn- respektive vuxenböcker i en lista med lika många riktiga som påhittade titlar. Författarna skriver att resultatet på detta test inte är en absolut mätning av barn och vuxnas läsmängd och litterära erfarenheter, men de menar att det ger ett index av relativa skillnader i läsmängd. Detta index gör det möjligt att undersöka vilken effekt läsmängd har på intelligens, ordförråd, stavning och barns generella kunskaper, och som inte är påverkade av generell läsförståelse och avkodning av text. Utifrån en statistisk metod kallad *hierarchical multiple regression* har författarna genom indexet, tillsammans med resultat från tidigare studier, kommit fram till att läsmängd är en stark indikator när det kommer till skillnader i ordförråd och kunskap. De tror alltså att läsmängd påverkar den kognitiva utvecklingen.

Det författarna bland annat vill framhäva i artikeln är att just läsmängden i sig utökar ordförrådet och utvecklar läsförmågan, oavsett om man besitter en låg eller hög läsförståelse. Det är läsningen i sig som aktivitet som är viktig.

3. **Stefan Lundström & Anette Svensson.** "Ungdomars fiktionsvanor". (2017).

Denna artikel redovisar resultatet av en enkätstudie genomförd bland svenska 17–18-åringar och deras fiktionsvanor i skola och på fritiden för att kunna kartlägga *i vilken form* ungdomarna konsumerar fiktion. Studien visar att ungdomarna läser skönlitteratur, men de konsumerar fiktion i andra medieformer (såsom dataspel, tv-serier och film) i mycket högre utsträckning. Tydliga könsskillnader visar sig i att killar spelar dataspel och tjejer läser skönlitteratur. Stora skillnader förekommer trots allt och fiktionsvanor bör betraktas på individnivå, vilket följaktligen också gör att stora skillnader kan förekomma i en och samma elevgrupp som skapar en heterogenitet som lärare behöver förhålla sig till. Författarna diskuterar de konsekvenser som fritidens medievanor kan ha för lärande i skolan och menar att skönlitteraturens traditionellt starka särställning i skolan behöver ifrågasättas. De menar att lärare kan öka förutsättningarna för lärande genom att andra medieringar får ta plats och på så sätt utmana den skönlitterära textens hegemoni.

4. **Lotta Bergman.** *Gymnasieskolans svenskämnen. En studie av svenskundervisningen i fyra gymnasieklasser.* (2007).

Denna doktorsavhandling syftar till att förstå varför svenskundervisningen ser ut som den gör och att diskutera alternativa möjligheter, med fokus på hur svenskämnet ska förhålla sig till den vidgade text- och erfarenhetsvärld som unga människor lever i idag. Avhandlingen presenterar en jämförelse av svenskämnet på gymnasiet för klasser på fyra olika program: barn- och fritidsprogrammet, industriprogrammet, naturvetenskapliga programmet och estetiska programmet utifrån innehåll, arbetsformer och meningsskapande. Metoden är främst etnografisk och materialet består av klassrumsobservationer i de fyra gymnasieklasserna och intervjuer med eleverna och deras lärare.

Resultatet visar att det föreligger stora skillnader mellan klasserna och deras lärare när det kommer till val av bland annat innehåll och arbetssätt. Det visar sig dock att färdigheterna läsa, skriva, tala står i fokus och att innehållet är sekundärt. Det är alltså viktigare att eleverna skriver en bra text – vad texten sedan handlar om är inte lika viktigt, ibland till och med irrelevant. Det förklaras dels av de traditioner som finns inom svenskämnet, dels av styrdokumentet (Lpf94). Bergman föreslår ett ökat fokus på innehåll (i stället för färdigheter) för en ökad språk- och kunskapsutveckling. Slutsatsen blir att undervisningen bör utgå från eleverna. På så sätt nås förutom kunskapsuppdraget även skolans demokratiuppdrag.

Resultatet visar också att skönlitteratur är det dominerande mediet i svenskundervisningen i samtliga klasser. Men Bergman pekar på att samhället har förändrats på det kulturella området på ett genomgripande sätt och att andra uttrycksformer därmed kommit att spela en allt större roll i ungdomars kulturkonsumtion. Det får till följd att elevers meningsskapande på ett eller annat sätt får konsekvenser för svenskundervisningen i de fyra klasserna. Lärarna har olika syn på förändringarna och olika strategier för att möta dem, exempelvis att motverka genom att hålla fast vid ett mer traditionellt innehåll eller att ge utrymme för andra text- och erfarenhetsvärldar.

5. **Caroline Graeske.** "Vidgade kunskapsklyftor? Fiktionernas funktioner i läromedel efter gymnasiereformen 2011". (2013).

Artikeln redovisar resultatet av en läromedelsgranskning för svenskämnet på gymnasiet och jämför läromedel för yrkesprogram och läromedel för studieförberedande program. Syftet är att undersöka vilken funktion fiktioner får i läromedlen. Skönlitteratur, drama, film och andra medier får lite utrymme. Däremot är det vanligt med sammanfattningar och korta utdrag. Eleverna möter olika verk/innehåll beroende på om de går yrkesprogram eller studieförberedande program trots att kursplanen är densamma. I läromedlen för yrkesförberedande program står elevernas personliga erfarenheter, omdöme och livskunskap i fokus, medan läromedlen för studieförberedande program fokuserar på att eleverna får träna på analytiskt och kritiskt tänkande genom att använda litteraturvetenskapliga analysverktyg och begrepp. Uppgifterna i läromedlen kretsar alltså kring olika saker vilket är problematiskt för likvärdigheten. Kunskapsklyftan ökar troligt mellan olika elevgrupper på grund av detta, menar Graeske.

6. **Stefan Lundström & Christina Olin-Scheller.** "Narrativ kompetens – En förutsättning i multimodala textuniversum?" (2010).

Denna artikel diskuterar dagens förändrade medielandskap och vilka förändrade kompetenskrav det medför på läsning. Författarna problematiserar samtidens läskultur när de menar att: "traditionellt tillskrivs skönlitteraturen en viktig funktion, men vad händer om ungdomar tillgodogör sig berättelser på andra, nya sätt?". Vidare ger de exempel på multimodala textuniversum såsom fan fiction och rollspel. Dessa multimodala textuniversum förutsätter en förändrad läskompetens, en narrativ kompetens, menar författarna. Något som utmärker den narrativa kompetensen är förståelsen för en berättelses uppbyggnad och förmågan att kunna urskilja en intrig för att sedan skapa kreativa imitationer. Slutsatsen de drar är bland annat att narrativ kompetens bör inkluderas i svenskundervisningen för att den ska upplevas relevant för eleverna. Det ökar också möjligheten att nå målen kopplade till demokratiuppdraget i skolan, på så sätt att den narrativa kompetensen hjälper till att "utveckla kommunikativa kompetenser inom ett brett spektrum av läs- och skrivpraktiker i olika medier och genrer". En annan slutsats författarna drar är att en tänkbar didaktisk konsekvens för skolan är att de narrativa kompetenser elever utvecklar i multimodala textuniversum inte matchar de krav på läsning som ställs. De pekar på de bristande läskunskaper hos elever som ofta uppmärksammas, men menar att utgångspunkten måste bli en annan än traditionella undersökningar av läsförmåga. Vidare menar de att multimodala berättarformer och skiftande symbolsystem redan är en oundviklig del av vår kommunikation och att eleverna redan använder kompetenser de tillägnat sig utanför skolan för att lösa skoluppgifter. Det leder till så kallade hybridtexter, texter som har drag i sig från andra medieformer. Författarnas sammantagna slutsats är då att ungdomarna kanske redan besitter kompetenser som gör de till goda läsare, i de medieformer som de upplever som relevanta.

7. **Yvonne Halleson.** *Högpresterande gymnasieelevers läskompetenser.* (2011).

Denna licentiatuppsats beskriver en studie vars syfte är att beskriva högpresterande elevers läskompetenser utifrån ett sociokulturellt perspektiv. Eleverna går i en klass på ett samhällsvetenskapligt program. Alla i klassen har ett mycket högt betygsnitt från högstadiet. Läskompetenserna innefattar läsvanor, förhållningssätt till olika texter, uttalade lässtrategier och läspositioner vid läsning av sakprosatexter. För att komma fram till resultatet har kvalitativa metoder använts så som fallstudier, klassrumsobservationer och en gruppdiskussion samt en delvis kvantitativ enkätundersökning.

Resultatet visar att de främsta egenskaperna hos de högpresterande eleverna är förmågan att kommentera textens form, funktion och vem texten är riktad till, förmågan att identifiera olika textgenrer samt förmågan att veta vilka lässtrategier som finns att tillgå och när de kan användas. Resultatet visar även att eleverna intar en djupposition när de läser, vilket betyder att de kan ge en fullständig och tydlig redogörelse av texten de läst. Dessa förmågor kan kopplas till elevernas läsvanor som visar att de läser mycket varierande texter, båda sakprosa och skönlitteratur. De flesta studenterna delgav att de läste dagligen och på eget bevåg, alltså på fritiden. Författaren refererar även till Skolverkets sammanställning av PISA-resultaten från 2009 där det konstateras att: "läsning av skönlitteratur hänger starkast samman med en skillnad i läsresultat, närmast kommer läsning av faktaböcker och tidningar (Skolverket 2010:78)."

8. **Dinda Andriani, Ayu Widya Ningsih, Afifa May Shara & Kisno.** "The Nexus between Reading Science Informative and Science Fiction Text in Secondary High School". (2022).

Artikelns syfte är att ta reda på omfattningen av relationen mellan läsning av vetenskaplig informativ text och science fiction-text på ett indonesiskt gymnasium där 133 elever deltog. En kvantitativ metod användes genom att eleverna fick ett digitalt test bestående av flervalsfrågor kopplade till vetenskapliga informativa texter och science fiction-texter. Resultatet indikerar att när elevernas förmåga att läsa science fiction-texter ökar, ökar även förmågan att läsa vetenskapliga informativa texter.

9. **Malgorzata Erikson, Martin G. Erikson & Elisabeth Punzi.** "Reading Fiction as a Learning Activity in Clinical Psychology Education: Students' Perspectives". (2020).

Denna artikel kretsar kring en studie gjord på svenska vuxna psykologstudenter vid universitet. Studien presenterar studenternas uppfattningar om att skönlitteratur har använts som ett verktyg för att utveckla eftersträvansvärda kompetenser. Arbetet med skönlitteraturen blir en del i studenternas lärande och i deras utveckling mot den kommande yrkesrollen. Studenterna har fått läsa Hjalmar Söderbergs roman *Doktor Glas* och deras reflektioner kring arbetet är övervägande positiva. Här lyfts bland annat utveckling av empati, utökad självkänedom och en större förståelse för den komplexitet som människans inre utgör. Dock problematiserar studenterna samtidigt detta och menar att litteraturen även kan gestalta människor på ett platt sätt vilket gör att lärarna behöver belysa det. En fördel som studenterna nämnde var att skönlitteraturen utgör en utökad plats för lärande; det var lättare att diskutera romankaraktererna än verkliga människor. Studenterna blev på så sätt mer avslappnade och fria i diskussionerna och därigenom skapades en miljö där öppet, kreativt tänkande uppmuntrades. Det är en lärandemiljö som psykologstudenter tidigare har uttryckt är eftersträvansvärd. Författarna når slutsatsen att skönlitteratur borde presenteras för studenterna som nyttigt och användbart för deras utbildning och kommande professionsutövning.

10. **Md Ashrafuzzaman, Iftakhar Ahmed & Mariam Begum.** "Learning English Language through Literature: Insights from a Survey at University Level in Bangladesh". (2021).

I denna artikel redogörs för en studie där man undersöker skönlitteraturens roll och betydelse för att utveckla andraspråksinlärares språkliga förmågor och språkfärdigheter inom ordförråd, grammatik och uttal. I det här fallet rör det sig om vuxna bangladeshiska studenter som lär sig engelska. De använder sig av olika genrer av litteratur, till exempel poesi, korta berättelser, dramatik och romaner. Studenterna uppskattade att använda skönlitteratur som redskap för lärande men det visar sig att lärarens roll i *hur* arbetet går till är mycket viktig. Skönlitteraturen bidrar med autenticitet och därigenom motivation till att utveckla språket. Vidare visar resultatet att skönlitteraturen utvecklar ordförrådet men också studenternas förmåga att analysera och resonera. I Bangladesh används skönlitteratur i undervisning i stor utsträckning eftersom den spelar en avgörande roll för den personliga utvecklingen hos studenter och elever. Författarna anser dock att styrdokumentet bör skrivas om till att innefatta skönlitteratur i ännu större utsträckning.

11. **Argemiro Arboleda-Arboleda & Angela Yicely Castro-Garcés.** "Fostering Language Learning in the University EFL Classroom through Literature: A Task-Based Approach". (2019).

Denna artikel undersöker skönlitteraturen som pedagogiskt verktyg och hur utvecklingen av språkliga förmågor kan främjas genom att litterära texter används som undervisningsmaterial. Studien baseras på 26 universitetsstudenter i Colombia som studerar engelska som främmandespråk. Studenterna ombads läsa en komplett engelskspråkig skönlitterär roman och arbeta med romanen genom "task-based learning". Studenterna fick sedan besvara en semistrukturerad enkät vilken visade på hög motivation bland studenterna och en positiv påverkan på utvecklingen av deras språkliga förmågor. Författarna kommer fram till att litteraturen behöver användas som ett verktyg, det räcker alltså inte bara med att läsa, utan läsningen behöver kombineras med aktiviteter och uppgifter. Då kan litteraturen bidra till ökad motivation genom att inlärnarna involveras i sitt eget lärande.

12. **Ayça Akin.** "Is Reading Comprehension Associated with Mathematics Skills: A Meta-Analysis Research". (2022).

Artikeln redogör för kopplingen mellan läsförmåga och matematikkunskaper. Studien är en litteraturstudie där stora mängder data från internationell forskning har sammanställs och analyserats kvantitativt för att se om det finns någon korrelation mellan olika variabler såsom matematisk förmåga, ålder, språkliga förutsättningar och utvecklingsrelaterade frågor (såsom exempelvis inlärningssvårigheter). Akin har sammanställt data från 49 studier utifrån 91 korrelationskoefficienter och totalt ingår data från totalt drygt 37 000 elever i åldrar från elementary school upp till high school. Författaren drar slutsatsen att läsförmågan har en stark påverkan på elevernas matematikkunskaper. Matematisk problemlösning var det område där läsförmågan visade sig ha en särskilt stark påverkan på elevernas resultat. Geometri var det matematiska område där läsförmågan påverkade resultaten minst. Även de elever som har god taluppfattning och starkt logiskt tänkande har svårigheter med att lösa "verklighetsbaserade" problem med anledning av sin begränsade läsförmåga och en bristande förståelse för problemformuleringen i uppgiftsbeskrivningen. Studien bekräftar tidigare forskning men kan också bidra med ny kunskap till fältet genom sammanställningen av relationen mellan läsförmåga och matematisk förmåga och hur de nämnda variablerna påverkar, eller kan påverka, den relationen.

13. **Maria Larsson.** *Viktig läsning? Svensklärare i gymnasiet om läsundervisning i en performativ kontext.* (2021).

Denna doktorsavhandling handlar om textinnehållet i kursen Svenska 1 på gymnasiet sedan införandet av den nya läroplanen Gy11. Data har samlats in genom intervjuer med fem svensklärare som undervisar på studieförberedande program. Avhandlingen syftar till att undersöka vilka möjligheter det finns till lärande i svenskundervisningen genom läsning av olika texter och vilken kunskap som är viktig, och därmed vilken läsning som är viktig. Larsson undersöker vilka didaktiska val lärarna gör vid val av texter och relaterar detta till den kontext som ämnet befinner sig i utifrån de starka kopplingar till policy och bedömning som existerar.

Resultatet visar att undervisningen i mångt och mycket speglar det som forskning har visat främjar läsutvecklingen, även om lärarna också uttrycker att de saknar tillräckliga

kunskaper om läsförståelse utifrån forskning. Lärarna upplever att kraven på mätbara resultat och det performativa trycket bidrar till minskat handlingsutrymme. De förväntas väcka läslust hos eleverna men samtidigt ska läsningen betygssättas och ett nationellt prov avslutar kursen, vilket blir motstridigt. Lärarna ger uttryck för att de numer i större utsträckning låter undervisningen kretsa kring sådant som är mätbart (vetenskapligt skrivande nämns som exempel) i stället för läsning jämfört med innan det nationella provet infördes i kursen. Samtidigt berättar lärarna att de genom sin undervisning vill åstadkomma mer än ökad måluppfyllelse: de vill att eleverna ska få verktyg från svenskundervisningen att kunna tänka stort och välja sin väg i livet. Sammantaget handlar det om att få möjlighet att utveckla viktiga kunskaper som går bortom de enkelt mätbara resultaten i nationella prov eller i studier som PISA. Larsson synliggör på så sätt den ambivalens som finns hos lärarna mellan det de vill göra och det de förväntas göra. Vilken läsning är det som egentligen är viktig – den läsning som enkelt går att mäta i ett prov, eller den läsning som kan föra eleven bortom texten, bortom klassrummet och bortom skolan? Larsson fastslår att skolsystemet behöver skifta fokus, från ett resultatinriktat fokus till ett större fokus på elevers kunnande för att komma till bukt med denna ambivalens.

14. **Birgitta Bommarco.** *Texter i dialog. En studie i gymnasieelevers litteraturläsning.* (2006).

Denna doktorsavhandlingens övergripande syfte är att få kunskap om vad som händer när gymnasieelever läser skönlitterära texter i skolan. Författaren har som svensklärare under tre år följt eleverna i hennes klass och samlat in och dokumenterat material från undervisningen. Det är elevernas skrivna och muntliga texter som bildar underlag för författarens framställning, tolkning och analys. De forskningsfrågor författaren vill få svar på är: Vad händer under läsprocessen i ett didaktiskt sammanhang? Vilken mening och förståelse skapar elever i en klass på gymnasieskolans samhällsvetenskapliga program i läsningen av skönlitterära texter? Vilka reflektioner, tolkningar och kunskaper kommer till uttryck i elevernas skrivna och talade texter? Vilka möjligheter och svårigheter är kopplade till läsning av skönlitteratur i gymnasieskolan? Hur blir klassrummet en plats där erfarenhets- och kunskapsutbyte sker i en dialogisk litteraturundervisning? Källorna författaren utgått ifrån till studien är elevtexter, ljudbandsinspelningar, lärardagbok och utvärderingar.

I resultatdelen varvar författaren sina slutsatser av den treåriga studien med referenser till olika forskare inom litteracitet. Hennes slutsatser är bland annat att elevernas kommentarer om boksamtalen visar att det finns en kunskapspotential i erfarenhetsutbytet med andra läsare när olika läsningar lyfts fram och läsoplevelsen fördjupas. Hon skriver vidare att läsloggsskrivningen innebar att eleverna kunde göra reflektioner kring texten, läsningen och kontexten. Hon menar att det gav dem en möjlighet att föra en egen intern dialog med texten, och att på så sätt kan skrivandet om läsningen ses som steget mellan att föreställa sig i huvudet och att samtala med gruppen. Hon skriver också att några elever påpekar att de lärt sig att uttrycka sina känslor i läsloggen. Det framkommer också att eleverna genom loggskrivandet tycker att de har förbättrat sin förmåga att tolka de texter de har läst. Hon kommer också fram till att det är i dialektiken mellan det kända och det okända i arbetet med romanerna som betydelse och kunskap skapas, och att mycket talar för att eleverna i studien har lärt sig något om sig själva, om varandra, om texterna de läst och om läsprocesserna i samtalen om romanerna.

Hon skriver även att en av romanernas berättarteknik med parallella händelseförlopp gav problem för några elever. Hon menar att parallellhandlingen med dess perspektivbyten

ger associationer till filmmediet, att det är från filmer snarare än från böcker som elever hämtar kunskaper om narrativa konventioner. Hon menar att det talar för att litteraturundervisningen borde omfatta andra medier än litteratur och att jämförelser mellan skriftliga medier och bildmedier är ett sätt att mer explicit behandla berättarkonventioner i svenskundervisningen.

15. **Marlies ter Beek, Marie-Christine Opendakker , Marjolein I Deunk, Jan-Willem Strijbos & Tim Huijgen.** "Relationships between adolescent students' reading skills, historical content knowledge and historical reasoning ability". (2022)

Denna artikel undersöker relationen mellan elevers "subject-specific reading skills", det vill säga ämnesspecifika läsförmåga, och deras ämneskunskaper i historia samt "historical reasoning ability", som ungefär kan översättas till "förmågan att resonera kring historiska skeenden". Författarna vill alltså ta reda på om elevernas läsförmåga har en positiv inverkan på deras ämneskunskaper och -förmågor i historia. Genom att använda en digital plattform fick 197 elever i årskurs sju under sex lektionstillfällen läsa sex förklarande texter om det antika Grekland för att sedan svara på 10 flervalsfrågor om respektive text. Frågorna var indelade i fem kategorier av ämnesspecifika läsförmåga, vilka var "recognising causal relations, explaining historical events, generating suitable research questions, ordering of concepts" och "perspective taking" Fyra till sex veckor efter den sista lektionen fick eleverna göra ett test om innehållet i de sex lästa texterna. Resultaten tyder på att elevers ämnesspecifika läsförmåga, som hör samman med allmän läsförmåga och förmågan att läsa text kritiskt, bidrar till deras ämneskunskap i historia och förmågan att resonera kring historiska skeenden.

5. Resultat

Följande avsnitt presenterar resultatet av litteraturstudien. Resultatet presenteras tematiskt utifrån våra frågeställningar.

5.1 Hur påverkar den skönlitterära läsningen läsförmågan?

Inledningsvis har vi granskat den för vår studie utvalda litteratur för att söka svar på frågan om hur skönlitterär läsning påverkar läsförmågan. Resultatet av detta presenteras här, med utgångspunkt i ordförråd och arbetsuppgifter för att sedan handla om läsförmåga utifrån andra medier än skönlitteratur.

5.1.1 Ordförråd och arbetsuppgifter

Resultatet visar att skönlitteratur kan påverka läsförmågan på olika sätt. Ett sätt är skriftspråkets påverkan på läsförmågan. Det är i skriftspråket snarare än i talspråket som ordförrådet kan utvidgas och ordförståelsen kan öka, tack vare förekomsten av mer sällan förekommande ord, vilket har en positiv påverkan på läsförmågan (Cunningham & Stanovich, 1998).

Arbetsuppgifter kopplade till den skönlitterära läsningen är ett annat sätt att påverka läsförmågan. Bommarcos (2006) studie visar att aktiviteterna i samband med läsning av skönlitteratur, såsom läsloggskrivande och boksamtal, hjälper eleverna att öka sin läsförståelse och sin läsförmåga. Elevernas kommentarer om boksamtalen visar att det finns en kunskapspotential i erfarenhetsutbytet med andra läsare när olika läsningar lyfts fram och läsoplevelsen fördjupas. Bommarco skriver vidare att läsloggsskrivningen innebar att eleverna kunde göra reflektioner kring texten, läsningen och kontexten. Hon menar att det gav dem en möjlighet att föra en egen intern dialog med texten, och att på så sätt kan skrivandet om läsningen ses som steget mellan att föreställa sig i huvudet och att samtala med gruppen. Hon skriver också att några elever påpekar att de lärt sig att uttrycka sina känslor i läsloggen. Det framkommer också att eleverna genom loggskrivandet tycker att de har förbättrat sin förmåga att tolka de texter de har läst.

Arboleda-Arboleda & Castro-Garcés (2019) menar att skönlitteraturen behöver användas som ett verktyg där läsningen kombineras med aktiviteter och uppgifter. De poängterar att läsning och skrivande går hand i hand och att skrivbaserade uppgifter därför är en viktig kompletterande aktivitet vid läsning. Det allra viktigaste är dock att uppgifterna väcker ett *intresse* hos eleven, därför kan det vara avgörande att eleverna själva får välja vad de ska läsa. Dock får läraren ett stort ansvar att skapa elevcentrerade uppgifter där det finns utrymme att lära genom att vara aktiv. Sammantaget visar detta, i likhet med Cunningham och Stanovich (1998), att läsning av skönlitteratur har en positiv påverkan på läsförmågan.

Samtidigt lyfts aspekter som kan vålla problem för eleverna i att förstå det lästa. Bommarco (2006) skriver att en av de i studien lästa romanernas berättarteknik med parallella händelseförlopp gav problem för några elever. Hon menar att parallellhandlingen med dess perspektivbyten ger associationer till filmmediet, att det är från filmer snarare än från böcker som elever hämtar kunskaper om narrativa konventioner. Hon menar då att det talar för att litteraturundervisningen borde omfatta andra medier än litteratur och att jämförelser mellan skriftliga medier och bildmedier är ett sätt att mer explicit behandla berättarkonventioner i svenskundervisningen.

5.1.2 Läsförmåga utifrån andra medier än skönlitteratur

Att berättande i olika medier numer är en naturlig del av svenskämnet belyser även Bergman (2007) på liknande sätt som Bommarco (2006). Bergman konstaterar att skönlitteratur fortfarande är det dominerande mediet i svenskundervisningen, men elevers förändrade kulturkonsumtion på fritiden får konsekvenser för undervisningen. Lärare har olika attityder till det och därmed olika strategier för att möta denna förändring. Vissa vill motverka, genom att

hålla fast vid ett mer traditionellt innehåll. Andra vill i stället ge mer utrymme för andra text- och erfarenhetsvärldar. Detta leder till stora skillnader i innehåll och arbetssätt och eleverna möter på så sätt väldigt olika texter.

Resultatet indikerar på så vis att det föreligger stora skillnader i vilka slags texter eleverna möter och vilken slags läsning eleverna får ägna sig åt. *Hur* och *vad* man som lärare väljer att läsa i klassrummet påverkar elevernas läsförmåga. Larsson (2021) beskriver i sin studie en ambivalens hos lärarna gällande vilket innehåll eleverna bör möta i svenskundervisningen. Denna ambivalens beror på att lärarna upplever krav på mätbara resultat samtidigt som de förväntas väcka läslust hos eleverna. De tvingas välja mellan att utforma undervisningen till förmån för en ökad måluppfyllelse och att ge eleverna verktyg att tänka stort och välja väg i livet. Graeske (2013) visar i sin studie att läromedlen skiljer sig åt innehållsmässigt i de praktiska gymnasielinjerna jämfört med de studieförberedande linjerna, trots att de behandlar samma kurs, svenska 1. I läromedlen för yrkesförberedande program står elevernas personliga erfarenheter, omdöme och livskunskap i fokus, medan läromedlen för studieförberedande program fokuserar på att eleverna får träna på analytiskt och kritiskt tänkande genom att använda litteraturvetenskapliga analysverktyg och begrepp. Även detta leder till väldigt olika innehåll och förutsättningar för eleverna beroende på vilken gymnasielinje de väljer. Sammantaget visar detta på en olikvärdighet i vad eleverna får möta i svenskämnet och vilka olika förutsättningar eleverna har för utveckling av läsförmågan.

Lundström & Olin-Scheller (2010) utmanar konventionen läsförmåga kopplad till skönlitteratur och menar att en annan form av läsförmåga ska få ta plats i svenskundervisningen; en läsförmåga kopplad till den förändrade läskompetens som dagens vidgade medievärld medför. De ger exempel på multimodala textuniversum såsom fan fiction och rollspel där ungdomar är mycket aktiva, och där de utvecklar en sorts läskompetens. Lundström och Olin-Scheller har myntat begreppet *narrativ kompetens* för att beskriva denna läskompetens. Något som utmärker den narrativa kompetensen är förståelsen för en berättelses uppbyggnad och förmågan att kunna urskilja en intrig för att sedan skapa kreativa imitationer. Lundström och Ohlin-Scheller menar att intrigen i en berättelse är central och en möjlig gemensam utgångspunkt, *i vilket medium den än uppträder* (vår kursivering). Det blir samtidigt viktigare att se hur olika medier skiljer från varandra i sitt sätt att berätta för att förstå hur meningsskapande går till. Lundström och Ohlin-Scheller menar därför att det borde användas andra medier i svenskundervisningen än bara skönlitteratur, eftersom eleverna redan besitter denna vidgade textkompetens, har erfarenhet av den och finner den relevant.

5.2 Hur påverkar läsning lärandet?

Olika röster höjs alltså i frågan om vilken påverkan skönlitteraturen har för läsförmågan. Men vad visar forskningsresultat om läsningens påverkan på lärandet i ett vidare perspektiv?

5.2.1 Läsförmåga

Resultatet visar att en utvecklad läsförmåga också ger bättre förutsättningar att lyckas i andra skolämnen (Akin, 2022; Andriani et al., 2022; Halleson, 2011, ter Beek, 2022).

God läsförmåga tenderar att ge eleven förmågor den är hjälpt av även i andra skolsammanhang. Halleson (2011) konstaterar att god läsförmåga är kännetecknande för högpresterande gymnasieelever. Dessa elever beskrivs som högpresterande utifrån sina mycket höga betygspoäng från högstadiet och deras läsning kännetecknas bland annat av användande av lässtrategier och förmåga till djupläsning. I Hallesons studie läser de högpresterande eleverna *både* sakprosa och skönlitteratur, medan Andriani et al. (2022) i stället undersöker förhållandet *mellan* sakprosa och skönlitteratur. Andriani et al. kommer fram till att skönlitterär läsning har en positiv påverkan på förmågan att läsa sakprosa. De konstaterar att läsning av

skönlitteratur bidrar till förbättrad läsförmåga även när det gäller faktatext, och att ha en god förmåga att läsa faktatext är eftersträvansvärt i många av skolans ämnen.

Läsförmåga kan ha en positiv inverkan på skolresultaten både när det gäller humanistiska ämnen såsom historia, vilket ter Beek et al. (2022) påvisat och mer naturvetenskapliga ämnen såsom matematik, vilket Akins (2022) studie visat. Akin konstaterar att en god läsförmåga är essentiellt för att även lyckas med den typ av matematikuppgifter som involverar text såsom problemlösningssuppgifter. I likhet med Akin ser ter Beek att en utvecklad allmän läsförmåga bidrar till en utvecklad ämnesspecifik läsförmåga. Det leder i förlängningen till att eleverna får mer ämneskunskap i historia och förbättrad resonemangsförmåga.

God läsförmåga påverkar lärande i andra skolämnen, men läsförmågan kan tränas på många olika sätt. Ett sätt är att läsa och arbeta med skönlitteratur. Vilken påverkan på lärande ger läsningen av just skönlitteratur? Det redogörs för i följande avsnitt.

5.2.2 Skönlitteratur

Ovan redogjordes för ämnesspecifik läsförmåga och hur den utvecklas genom läsning av olika typer av texter, bland annat skönlitteratur. Men skönlitteratur i undervisningssammanhang kan ha positiva effekter inom flera områden när det kommer till elevers lärande. Skönlitteratur erbjuder en unik chans till kunskapsutveckling tack vare fördjupning (Cunningham & Stanovich, 1998; Erikson et al., 2020).

Ett exempel på det är språkutvecklingen och de språkliga förmågorna (Arboleda-Arboleda & Castro-Garcés 2019; Ashrafuzzaman et al. 2021). Skönlitteraturen har en positiv inverkan på ordförråd, vilket både Ashrafuzzaman et al. (2021) och Cunningham och Stanovich (1998) visar, men också på grammatik och uttal vilket främst visar sig i den studie Ashrafuzzaman et al. genomförde.

Ett annat exempel på skönlitteraturens positiva effekter är det som kan klassificeras som ”mjuka värden” såsom empati, utökad självkännetdom och personlig utveckling (Erikson et al. 2020; Ashrafuzzaman et al. 2021). Erikson et al. (2020) visar att arbetet med skönlitteraturen spelade en viktig roll i psykologstudenternas lärande och i deras utveckling mot den framtida yrkesrollen. I likhet med Erikson et al. visar även resultatet från Larsson (2021) att skönlitteraturen kan bidra till läsarens personliga utveckling, men Larsson poängterar också att den kan uppstå, eller visa sig, först på lång sikt.

Sammantaget visar resultatet att skönlitteraturen utgör en viktig pusselbit i elevers lärande.

5.2.3 Vidgad förståelse av begreppet läsning

Vårt resultat visar samtidigt att skönlitteraturen inte är den *enda* formen av läsning som bör finnas i undervisningen. Detta lyfts fram, om än på lite olika sätt, av Bergman, 2007; Bommarco, 2006; Lundström & Olin-Scheller, 2010 och Lundström & Svensson, 2017.

En aspekt av detta är att samhället utvecklas, vilket skapar andra förväntningar på eleverna eftersom samhällets behov således förändras. Denna aspekt lyfts främst av Lundström och Olin-Scheller (2010) som menar att medielandskapet är förändrat, och att det medför andra kompetenskrav när det kommer till läsning. Utgångspunkten måste därför bli en annan när man pratar om läskunskaper och läsning i skolan. Perspektivet behöver breddas till att innefatta mer än den traditionella läsningen för att bättre spegla förändringarna i samhället. Bergman (2007) håller med om detta och pekar på samhällsliga förändringar. Hon menar att samhället har genomgått stora förändringar på det kulturella området. Det har inneburit en förändring i vilken kultur ungdomar möter och i vilka former de möter kultur.

Det leder in på en annan aspekt av detta, nämligen vad eleverna kan och vad de finner intressant eller relevant. Lundström och Svensson (2017) skriver att ungdomar idag möter fiktion i medieformer såsom dataspel, tv-serier och film i stor utsträckning. Ungdomars fiktionsvanor bör tas hänsyn till i undervisningen eftersom deras intressen på så vis får en

naturlig plats vilket är eftersträvansvärt. Bergman (2007) menar att ungdomar idag befinner sig i en vidgad text- och erfarenhetsvärld och att undervisningen behöver förhålla sig, och i viss mån anpassa sig, till den. Att eleverna använder medier i fler former än skönlitteratur påverkar deras meningsskapande vilket skolan behöver ta hänsyn till. Bommarco (2006) lyfter fram att eleverna redan har existerande kunskaper om andra medier än skönlitteratur och att de kan använda dem i svenskundervisningen, mer specifikt i litteraturundervisningen. Detta motiverar då en utökad användning av fler medier än enbart litteratur. Lundström och Olin-Scheller (2010) pekar också på vikten av att undervisningen ska upplevas relevant för eleverna. De menar att narrativ kompetens utifrån multimodala textuniversum bör inkluderas i svenskundervisningen för att den ska upplevas mer relevant av eleverna.

Att som lärare använda sig av flera, utökade medieformer är inte bara ett sätt att arbeta med läsförmåga utan gynnar också lärandet. Lärande kan uppstå, eller åtminstone öka förutsättningarna för lärande, genom att andra medieringar får ta plats i undervisningen. Skönlitteraturens traditionellt starka och självklara plats i undervisningen behöver därför ifrågasättas eftersom lärande kan öka med fiktion i andra medieformer, såsom dataspel, tv-serier och film (Lundström & Svensson, 2017).

5.3 Hur viktig är läsmängden för läsutvecklingen?

Resultatet visar för det första att läsmängden både när det gäller skönlitteratur och facklitteratur har minskat i skolan (Vinterek et al., 2020). Mellan 2007 och 2017 har elever som läser mindre än en sida facklitteratur under en vanlig skoldag gått från en tredjedel till hälften i årskurs 9. Gällande skönlitteratur har elever som läser mindre än en sida en vanlig skoldag gått från 62 % till 87 %. Författarna drar slutsatsen att skillnaden mellan de som läser och de som inte läser speglar de ökade skillnaderna i måluppfyllelse gällande läsning.

För det andra visar resultatet att just läsmängden i sig påverkar den kognitiva utvecklingen, på så sätt att ju mer man läser desto mer sällan förekommande ord stöter man på, vilket leder till ett ökat ordförråd och bättre läsförmåga (Cunningham & Stanovich 1998). Cunningham och Stanovich menar att det är läsmängden i sig som utökar ordförrådet och utvecklar läsförmågan, *oavsett* om man besitter en låg eller hög läsförmåga, det är läsningen i sig som aktivitet som är viktig.

Till sist visar resultatet att högpresterande elever med förmåga att kommentera textens form, funktion och vem texten är riktad till, förmåga att identifiera olika textgenrer samt förmåga att veta vilka lässtrategier som finns att tillgå och när de kan användas är elever som läser mycket, både sakprosa och skönlitteratur (Halleson, 2011).

Sammantaget visar detta att läsmängden har betydelse för läsförmågan och att läsmängden är viktig för läsutvecklingen.

6. Diskussion

Inledningsvis diskuteras studiens metod. Därefter följer en diskussion av resultatet. Resultatet diskuteras tematiskt utifrån frågeställningarna.

6.1 Metoddiskussion

Syftet med studien har varit att undersöka vilken betydelse den skönlitterära läsningen har för läsförmågan och i förlängningen lärandet. Studiens design har varit en systematisk litteraturstudie där forskning valts ut metodiskt.

6.1.1 Kritisk diskussion av sökprocessen

Efter arbetet med denna systematiska litteraturstudie kan det konstateras att just systematiken i sökandet kunde varit mer utbredd. Sökandet påbörjades innan vi hade en utarbetad plan för den, vilket gjorde sökningsarbetet lite rörigt. Detta är en svaghet och resultatets tillförlitlighet försvagas därmed. Vi anser dock att de manuella sökningar varit relevanta, eftersom de skett i valda artiklar och avhandlingars referenslistor samt att artiklar och avhandlingar hämtats ur aktuella debattartiklar. Detta har lett till att vi fått ett brett urval av artiklar och avhandlingar för att kunna uppfylla vårt syfte. Att artiklar och avhandlingar hämtats ur aktuella debattartiklar talar också för denna studies relevans.

Vi utgick från tre olika databaser, och något som kunde ha hjälpt oss att vara mer systematiska i våra sökningar hade kunnat vara användandet av fler databaser, vilket kunde ha gett oss fler relevanta resultat på ett smidigare sätt. Nu fick vi leta mer ingående i referenslistor och genom mer slumpmässiga sökningar, dock baserade på våra sökord, vilket säkerligen tog längre tid än om vi varit mer systematiska. Två svenska databaser och en internationell användes för att finna litteratur som kunde svara på frågeställningarna, eftersom all litteratur som behövdes för att kunna svara på frågeställningarna inte hittades i enbart de svenska databaserna. Kanske hade mer svensk litteratur funnits om fler svenska databaser hade använts. Att inte fler databaser använts kan ses som okunskap från vår sida, om vilka databaser som står att använda vid sökning efter forskning.

En annan faktor som spelat in i sökandet är sökorden. Sökorden som valdes är *fiction*, *learning*, *knowledge development* och *reading amount* (skönlitteratur, lärande, kunskapsutveckling och läsmängd) och *reading comprehension* och *reading ability* (läsförståelse och läsförmåga). Sökorden fastställdes utifrån studiens syfte och frågeställningar. Dock går det att ställa sig kritisk till valet av *knowledge development* och *reading comprehension* som sökord då de orden (kunskapsutveckling och läsförståelse) inte direkt speglar hur frågeställningarna är formulerade. Risken finns därför att resultatet delvis rör sig utanför vårt undersökningsområde.

I sökningarna begränsades sökningen gällande år endast i databasen ERIC, detta på grund av att sökningen där genererade väldigt många resultat, vilket gjorde att en begränsning krävdes för att lättare kunna finna relevanta resultat. I övriga databaser behövdes inte det, dels på grund av att det inte kom upp lika många resultat, dels på grund av att vi inte kunde begränsa oss gällande år i alla sökningar, eftersom vi då inte hade fått ihop tillräckligt med litteratur till studien.

6.1.2 Kritisk diskussion av urvalsprocessen

När litteratursökningen var klar inleddes urvalsprocessen. Av de 15 texter som till slut valdes var elva vetenskapliga artiklar, tre doktorsavhandlingar och en licentiatuppsats. Vid en första anblick kan litteraturlistan upplevas tämligen spretig: här finns bland annat studier om vuxna psykologstudenter, kartläggning av matematikkunskaper i grundskolan och vuxna andraspråksinlärare i Bangladesh. Då denna studie berör skönlitterär läsning i den svenska

gymnasieskolan kan det förefalla vara udda val att låta dessa utgöra underlag för studien. Detta avsnitt ämnar lyfta några centrala aspekter av urvalsprocessen.

Under sökprocessen fann vi litteratur som valdes bort under urvalsprocessen utifrån våra urvalskriterier. Majoriteten av den bortvalda litteraturen valdes bort på grund av att de hade ett innehåll som inte bedömdes vara relevant för denna studie. Artikeln kunde till exempel beröra läslust eller motivation till läsning, vilket ligger bortom vårt problemområde. Ytterligare litteratur valdes bort då det visade sig att den inte uppfyllde de krav på vetenskaplighet och trovärdighet som denna studie har i form av att litteraturen ska vara *peer-reviewed*. Samtliga studier i denna litteraturstudie har granskats innan publicering av oberoende part vilket ökar trovärdigheten.

Av det totala urvalet på 15 texter är nio studier genomförda i en svensk kontext. Av övriga sex studier är en genomförd i Bangladesh, en i Colombia, en i Indonesien och en i Holland. En studie är en litteraturstudie med internationell forskning. Slutligen är den sista texten en sammanfattande artikel med internationell forskning, främst västerländsk sådan. Vi anser att det är en styrka att majoriteten av studierna är genomförda i en svensk kontext. Att de internationella studierna trots det valts ut till att ingå i vår studie motiveras utifrån att de bidrar med en intressant bredd. Genom internationella studier synliggörs flera aspekter av läsning, läskultur och lärandekultur.

Av de valda studierna finns också en bredd i syftesbeskrivningar och urval. Vissa handlar om barn, andra om vuxna – till exempel berör Erikson et al. (2020) vuxna psykologstudenter och hur de lär genom skönlitterär läsning. Det gör att en del av studierna rör sig bortom det omedelbara fokuset för vår studie som är gymnasieelever. Majoriteten av denna studies urval handlar dock om elever i de övre åldersgrupperna (högstadiet och gymnasiet). Vi anser att både studier kring yngre barn och vuxna ändå är relevanta för denna studie då de rör läsförmåga och läsutveckling som ju ses som en ständigt pågående process som påbörjas tidigt i barns språkutveckling och egentligen aldrig avslutas.

En av de valda studierna berör matematikkunskaper (Akin, 2022), vilket först kan verka irrelevant för denna studie. Dock kopplar Akin ihop matematik med läsförmåga (utifrån problemlösningsuppgifter som uttrycks i text) och visar att god läsförmåga är en förutsättning för att även lyckas i andra skolämnen, i det här fallet matematik. Det gör att studien passar vårt syfte då den berör lärande i ett vidare perspektiv och hur det kan stöttas av läsning.

Ytterligare en aspekt är att två av de valda studierna berör andraspråksinlärare vilket kan riskera att göra vårt resultat mindre tillförlitligt. Ashrafuzzaman et al. (2021) och Arboleda-Arboleda & Castro-Garcés (2019) har studerat vuxna andraspråksinlärare i Bangladesh respektive Colombia. De studierna visar att skönlitteraturen spelar en viktig roll i språkutvecklingen (till exempel rörande ordförråd, grammatik och uttal) vilket vi även funnit i Cunningham & Stanovichs (1998) studie som inte berör andraspråksinlärare specifikt, utan handlar om läsning och läsmängd i ett förstaspråksperspektiv, och som visar att läsning utvecklar ordförråd och uttal. Detta visar ändå på att resultaten kan vara giltiga inte endast på andraspråksinlärare. Arboleda-Arboleda & Castro-Garcés belyser även, likt Bommarco (2006) som skriver i en svensk kontext, vikten av att arbeta med uppgifter *kring* läsningen för att språkutvecklingen ska infinna sig. Detta gör att vi ändå finner dessa studier relevanta och att det är motiverat att de ingår i vår studie.

År för publicering av de texter som valts för att ingå i studien skiljer sig en del. Elva av texterna är från 2011 och nyare vilket kan ses som en betydelsefull brytpunkt för svensk utbildning eftersom det var då gymnasiereformen genomfördes och skolan fick nya styrdokument. De fyra texter som är äldre än så (från 1998, 2006, 2007 och 2010) bedöms ändå vara relevanta nog innehållsmässigt för att passa vår studies syfte. Vi anser att dessa fortfarande är aktuella och går att applicera på de problem och perspektiv som finns idag gällande elevers läsning.

Metodvalen i vald litteratur har en relativt god spridning. Av 15 studier totalt är nio genomförda med kvalitativ ansats och resterande sex med kvantitativ ansats (se tabell 9 i avsnitt 4.6 Resultat av sökprocessen). Vi ser det som en styrka att variationen är tämligen hög utifrån att olika modeller av studier har olika styrkor respektive svagheter. Genom att då välja studier med både kvalitativa och kvantitativa metoder torde det ge resultaten ytterligare en dimension.

Att de valda texterna skiljer sig från vårt fokus i studien utifrån dessa aspekter gör att tillförlitligheten i resultatet försvagas. Det blir också svårare att generalisera resultatet och dra slutsatser utifrån detsamma. Samtidigt synliggör detta att det finns ett behov av att ytterligare beforska området i en svensk kontext för att öka kunskapen om dessa frågor.

De texter som valts ut för studien har, trots stor spridning inom ovan nämnda kategorier, flera kontaktytor med vårt syfte såsom läsförmåga och lärande genom läsning. Även om en studie är internationell finner vi ändå resultat som kan tillämpas i en svensk kontext i svenskämnet.

6.2 Resultatdiskussion

Resultatet av denna studie visar att läsning av skönlitteratur påverkar läsförmågan positivt (Arboleda-Arboleda & Castro-Garcés, 2019; Bommarco, 2006), och att läsning dessutom spelar en viktig roll i det fortsatta lärandet (Akin, 2022; Andriani et al., 2022; Halleson, 2011, ter Beek, 2022). Därtill visar det sig också att läsmängden har stor betydelse, och att det är stor skillnad mellan de som läser mycket och de som inte läser alls (Cunningham & Stanovich, 1998; Vinterek et al., 2020). Det går att relatera till skolans kompensatoriska uppdrag. Att skolan behöver ta hänsyn till skillnader i elevers förutsättningar och behov skapar ännu större heterogenitet inom och mellan undervisningsgrupper och krav på individualisering. Är det rimligt att skolan förväntas ta hänsyn till ökade klyftor?

Att läsning av skönlitteratur påverkar läsförmågan positivt, att läsning spelar en viktig roll i elevers lärande och att läsmängden har stor betydelse ger ändå fog för att undervisningen bör ta sikte mot att bli mer likvärdig. Om skolan erbjuder eleverna samma mängd läsning får de mer likartade förutsättningar. Graeske (2013) konstaterade att efter läroplansreformen 2011 har skillnaden mellan yrkesprogram och studieförberedande program ökat när det gäller vilka texter de möter. Genom att minska differenserna i texter – och kanske främst textmängd – kan det vara möjligt att minska kunskapsklyftorna. Detta kan då visa sig inte enbart i svenskämnet utan även i andra skolämnen.

Tidsaspekten behöver trots allt också tas med i beaktande. Skolan är ju en verksamhet som pressas av krav på vad som ska hinnas inom en viss tid. Det kan då bli problematiskt att man ska läsa *mer* i skolan. Vad ska i så fall väljas bort för att det ska finnas utrymme för större läsmängd? Men om läsningen inte får ta tid - vilket slags samhälle får vi då? Larsson (2021) kom fram till att det som är lätt att mäta (såsom vetenskapligt skrivande) får mer plats i undervisningen när undervisningen bedrivs på det sätt den gör idag i svensk skola. Läsningen tar helt enkelt upp för mycket tid och är för svårt att mäta framstegen av. När det är svårt att se frukterna av arbetet är det svårt att motivera i dagens bedömningsfokuserade skola. Det betyder att skönlitteraturen riskerar att hamna i skymundan, i en skola där mätbarhet, bedömning och måluppfyllelse är i ständigt fokus. Då arbete med skönlitteratur kan ge effekt för lärande och bildning i ett större och längre perspektiv kan det bli svårt att motivera skönlitteraturens plats i undervisningen för svensklärare som ständigt pressas av krav på vad som ska hinnas med. Vill vi ha en skola där det enkelt mätbara är det enda som får plats? Ska inte lärande, bildning och kunskapsutveckling få ta tid? Vad för slags samhälle skapar det på lång sikt?

En annan aktuell aspekt avseende skönlitteratur är dess status. Det är känt att skönlitteratur länge haft en hög status inom skolan. Men vårt resultat visar att det kan vara svårt att möta eleverna genom skönlitteratur, eftersom skönlitteratur inte är deras förstahandsmedium när det kommer att ta del av berättelser (Lundström & Svensson, 2017). Ändå visar studier som Bergmans (2007) att vissa lärare motsätter sig att elevernas erfarenhetsvärldar letar sig in i

klassrummet genom att nästan endast utgå från skönlitteratur eftersom de anser att det är vägen till bildning. Lundström och Olin-Scheller (2010) menar att skolan bör utgå mer från elevernas ändrade medievanor där de tar del av tv-serier, data-spel, fan fiction, rollspel och film, och bedöma dem utifrån en narrativ kompetens, en kompetens som innefattar inte bara läsning av skrift utan också ”läsning” av ovan nämnda medier. Det kan tolkas som att skönlitteraturen å ena sidan bör ha en stark ställning i de svenska klassrummen, med tanke på vad det kan ge eleverna både på ett personligt plan och språkmässigt, men å andra sidan är svenskämnet ett ämne i förändring där nya krav ställs på och från eleverna. Kanske är det dags att möta eleverna, där de befinner sig, i deras erfarenhetsvärldar för att lättare kunna nå fram till dem, engagera dem i svenskämnet och låta dem känna att undervisningen upplevs relevant för dem.

Vi har i vår studie sökt svar på vad skönlitterär läsning kan göra för läsförmågan och i förlängningen lärandet. I de svenska styrdokumenterna i svenskämnet kopplas inte en ökad läsförmåga och utveckling av språket explicit ihop med läsning av skönlitteratur. I stället står det att läsning av skönlitteratur ska ge eleverna möjlighet att ”i skönlitteraturen se såväl det särskiljande som det allmänmänskliga i tid och rum”, ge ”källa till självinsikt och förståelse av andra människors erfarenheter, livsvillkor, tankar och föreställningsvärldar” samt ”utmana eleverna till nya tankesätt och öppna för nya perspektiv” (Skolverket, 2022a). Dessa är så kallade ”mjuka värden” som är användbara i värdegrunds- och demokratiarbetet i skolan. Vi har sett i resultatet att läsning av skönlitteratur kan ha en positiv effekt på elever och studenters lärande när det kommer till en ökad förståelse för andra och personlig utveckling (Ashrafuzzaman et al. 2021; Erikson et al. 2020; Larsson, 2021). På det sättet är styrdokumenterna i svenska relevanta. Men eftersom vi i resultatet också sett att läsning av skönlitteratur kan ge en förbättrad läsförmåga, ökad språkutveckling och ökad språkförmåga (Arboleda-Arboleda & Castro-Garcés 2019; Ashrafuzzaman et al. 2021; Bommarco 2006; Cunningham & Stanovich, 1998) bör styrdokumenterna även göra en formulering om det.

Ashrafuzzaman et al. (2021) skriver att det i Bangladesh används mycket skönlitteratur i undervisningen med syftet att, precis som i Sverige, hjälpa eleverna med deras personliga utveckling. De anser dock att deras styrdokument borde innefatta ännu mer skönlitteratur. Om det gjordes även i våra styrdokument genom att förtydliga kopplingen mellan läsning av skönlitteratur, läsförmåga och lärande, skulle det kunna underlätta för lärare att argumentera för läsande i skolan. Detta skulle kunna leda till en mer likvärdig svensk skola där eleverna kan utvecklas och lära genom läsning av skönlitteratur.

7. Slutsatser

En slutsats vi drar är att läsningens, och mer specifikt skönlitteraturens, plats i undervisningen är befogad och motiverad utifrån ett lärandeperspektiv. Det som gör att skönlitterär läsning påverkar läsförmågan är dels skriftspråket, dels de uppgifter som görs kopplade till läsningen. Dessutom har andra text- och erfarenhetsvärldar en naturlig plats i svenskämnet idag, men *hur* och *vad* som väljs att läsa påverkar läsförmågan. Utvecklad läsförmåga ger bättre förutsättningar att lyckas i andra skolämnen utöver svenska eftersom god läsförmåga tenderar att ge eleven förmågor den är hjälpt av även i andra skolsammanhang. Skönlitteratur kan bidra till lärande genom att den erbjuder en unik chans till kunskapsutveckling tack vare fördjupning. Skönlitteratur bidrar också till språkutveckling samt ”mjuka värden” som empati, utökad självkännedom och personlig utveckling. Samtidigt har de utökade medieformerna som tidigare nämnts en naturlig plats i svenskämnet idag och att som lärare använda sig av dessa är inte bara ett sätt att arbeta med läsförmåga, utan gynnar också lärandet.

Vi drar också slutsatsen att det kan vara fördelaktigt att låta läsningen ta mer plats än idag. Resultatet visar att mängden skönlitteratur och facklitteratur har minskat i skolan och att skillnaden mellan de som läser och de som inte läser speglar de ökade skillnaderna i måluppfyllelsen gällande läsning. Eleverna får alltså sämre förutsättningar att lyckas utifrån den minskade läsmängden, vilket inte är acceptabelt. Att hur mycket man läser kan påverka den kognitiva utvecklingen talar även det för en ökad mängd läsning i skolan, och att det är läsningen i sig som aktivitet som är viktig, kan hjälpa lärare att argumentera för att låta läsningen ta plats i klassrummet.

8. Förslag till vidare forskning

Arbetet med denna litteraturstudie har genererat ny kunskap och nya insikter men också nya frågor. Läsning är ett väl beforskat område, men förutsättningarna kring läsningen i skolan och samhället är föränderliga vilket ställer nya krav och förväntningar på elever, lärare och utbildningsväsendet i stort. Vi har uppmärksammat några områden där det idag saknas tillräcklig kunskap och där vi ser att det finns möjlighet att ytterligare bidra till fältet.

Ett sådant område är styrdokumentens utformning och påverkan på läsningen i svenskämnet i skolan. Under olika perioder har olika läroplaner gällt. Det vore intressant att analysera dessa för att se huruvida det påverkar läsningen. Har fokuset på läsning förändrats? Har utrymmet för läsningen ökat eller minskat genom tiderna? Hur skulle framtida styrdokument kunna utformas?

Ett annat område är diskrepansen mellan yrkesprogram och studieförberedande program. Det är viktigt, inte minst för likvärdigheten, att undersöka vilken textmängd eleverna möter i undervisningen, om det skiljer sig åt mellan olika program och olika elevgrupper och hur just *mängden* påverkar likvärdigheten.

Slutligen öppnar denna litteraturstudie upp för att samla in empiri kring lärares uppfattningar om den minskade läsningen och hur de upplever elevers förmåga att läsa skönlitteratur. I nästa del av examensarbetet, examensarbete 2, får vi möjlighet att gå vidare med detta.

Referenser

- Akin, A. (2022). Is reading comprehension associated with mathematics skills: A meta-analysis research. *International Online Journal of Primary Education (IOJPE)*, 11(1), 47-61. <https://doi.org/10.55020/iojpe.1052559>
- Andriani, D., Ningsih, A. W., Shara, A. M. & Kisno. (2022). The Nexus between Reading Science Informative and Science Fiction Text in Secondary High School. *International Journal of Curriculum and Instruction*, v14 n1 p183-195. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1331714.pdf>
- Arboleda-Arboleda, A. & Castro-Garcés, A. Y. (2019). Fostering Language Learning in the University EFL Classroom through Literature: A Task-Based Approach. *GIST – Education and Learning Research Journal*, 19, 101–127. <https://doi.org/10.26817/16925777.706>
- Ashrafuzzaman, M., Ahmed, I., & Begum, M. (2021). Learning English language through literature: Insights from a survey at university level in Bangladesh. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 17(Special Issue 2), 1190-1209. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1288326.pdf>
- Bergman, L. (2007). *Gymnasieskolans svenskämnen. En studie av svenskundervisningen i fyra gymnasieklasser*. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1404464/FULLTEXT01.pdf>
- Bommarco, B. (2006). *Texter i dialog. En studie i gymnasieelevers litteraturläsning*. [Doktorsavhandling, Malmö högskola]. Malmö Studies in Educational Sciences No. 25. ISBN 91-85042-21-8. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1404447/FULLTEXT01.pdf>
- Cunningham, A. E., & Stanovich, K. E. (1998). What reading does for the mind. *American Educator*, 22(1–2), 8–15. http://oregonliteracypd.uoregon.edu/sites/default/files/topic_documents/16-R1-Cunningham_0.pdf
- Ekholm, C. (2019). *Epikanalys. En kort introduktion*. Gleerups.
- Elbro, C. (2016) *Läsförmåga, ett komplext resultat av multipla processer*. LegiLexi Stiftelse. <https://legilexi.org/kunskapsbank/artiklar/laesning/laesfoermaga> (hämtad 2023-02-10).
- Erikson, M., Erikson, M. G. & Punzi, E. (2020). [Reading Fiction as a Learning Activity in Clinical Psychology Education: Students' Perspectives](https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1286315.pdf) *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, v32 n2 p171-179. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1286315.pdf>
- Eriksson Barajas, K., Forsberg, C., & Wengström, Y. (2013). *Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap: vägledning vid examensarbeten och vetenskapliga artiklar* (1 uppl.). Natur & Kultur.
- Graeske, C. (2013). *Vidgade kunskapsklyftor? Fiktionernas funktioner i läromedel efter gymnasiereformen 2011*. *Utbildning och lärande*, vol. 7, nr. 1, s. 32–47. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1256779/FULLTEXT01.pdf>

Halleson, Y. (2011). *Högpresterande gymnasieelevers läskompetenser*. [Licentiatuppsats, Stockholms universitet]. <http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:405014/FULLTEXT02.pdf>

Hallonsten, A-K. (17 oktober 2022). Drastiskt ras för läsningen i skolan. *Skolvärlden*. <https://www.vilarare.se/amneslararen-svenska-sprak/lasinlarning/drastiskt-ras-for-lasningen-i-skolan>

Heath, S. B. (1982). What No Bedtime Story Means: Narrative Skills at Home and School. *Language in Society*, 11(1), 49-76. Cambridge: Cambridge University Press. <http://www.du.se.proxy.aspx/login?url=http://search.proquest.com/?url=https://www.proquest.com/scholarly-journals/what-no-bedtime-story-means-narrative-skills-at/docview/85470902/se-2>

Hedman, E. (25 oktober 2022). Karin Herlitz om ungas läsning: ”Vi borde vara jätterädda”. *Skolvärlden*. <https://skolvärlden.se/artiklar/karin-herlitz-om-ungas-lasning-vi-borde-vara-jatteradda>

Landgren, B. (2002). Vad är en litterär text? I: Bergsten, S. (red.). *Litteraturvetenskap – en inledning*. 2:a uppl. Studentlitteratur.

Larsson, M. (2021). *Viktig läsning? Svensklärare i gymnasiet om läsundervisning i en performativ kontext*. [Doktorsavhandling, Högskolan Dalarna]. Dalarna Doctoral Dissertations 16. ISBN 978-91-88679-15-4. <https://du.diva-portal.org/smash/get/diva2:1587711/FULLTEXT01.pdf>

Liberg, C. (2007). Språk och kommunikation. I: Myndigheten för skolutveckling. *Att läsa och skriva: forskning och beprövad erfarenhet*. Liber.

Lundström, S. & Olin-Scheller, C. (2010). *Narrativ kompetens – En förutsättning i multimodala textuniversum?* Tidskrift för litteraturvetenskap, nr. 3–4, s. 107–117. <https://ojs.ub.gu.se/index.php/tfl/article/view/509/483>

Lundström, S. & Svensson, A. (2017). Ungdomars fiktionsvanor. *Forskning om undervisning och lärande*, ISSN 2000-9674, E-ISSN 2001-6131, Vol. 2, no 5, p. 30-51 <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1165358/FULLTEXT01.pdf>

Nationalencyklopedin. (2023). *Skönlitteratur*. [http://www.ne-se.www.bibproxy.du.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/skönlitteratur](http://www.ne-se.www.bibproxy.du.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/sk%C3%B6nlitteratur) (Hämtad 2023-02-07).

Odenlång, H & Nylander, C. (15 mars 2020). Vi måste få ungdomar att läsa mer böcker. *Göteborgs-Posten*. <https://www.gp.se/debatt/vi-m%C3%A5ste-f%C3%A5-ungdomar-att-l%C3%A4sa-mer-b%C3%B6cker-1.25220483>

OECD. (2019). *PISA 2018 Results (Volume I): What students know and can do*. <http://www.oecd.org/education/pisa-2018-results-volume-i-5f07c754-en.htm>

Ruin, P. (22 februari 2022). Forskaren: Elever måste lästränas hela sin skolgång. *Skolvärlden*. <https://www.vilarare.se/amneslararen-svenska-sprak/forskning/forskaren-elever-maste-lastranas-hela-sin-skoltid/>

Skolinspektionen. (2021). *Enskilda huvudmäns styrning av det kompensatoriska uppdraget i gymnasieskolan*. Diarienummer 40-2019:9815. Publicerad 2021-06-24.

<https://www.skolinspektionen.se/beslut-rapporter-statistik/publikationer/kvalitetsgranskning/2021/kompensatoriska-uppdraget/>

Skolverket. (2022a). *Ämne – svenska*.

https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/amne?url=-996270488%2Fsyllabuscw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DSVE%26courseCode%3DSVESVE01%26version%3D8%26tos%3Dgy&sv.url=12.5dfce44715d35a5cdfa92a3#anchor_SVESVE01

Skolverket. (2022b). *Slutbetyg i grundskolan. Våren 2022*.

<https://www.skolverket.se/download/18.2cb9d0c18340c7dae395d/1664351539747/pdf10334.pdf>

Skolverket. (2011). *Läroplan för gymnasieskolan*. Hämtad 2023-02-20 från

<https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/laroplan-gyl1-for-gymnasieskolan>

Statistikmyndigheten. (2021). *Var tredje person läser aldrig böcker på fritiden*.

<https://www.scb.se/hitta-statistik/redaktionellt/var-tredje-person-laser-aldrig-bocker-pa-fritiden/>

Statens medieråd. (2021). *Ungar & medier 2021. En statistisk undersökning av ungas medievanor och attityder till medieanvändning*.

https://www.statensmedierad.se/download/18.57e3b0a17a75fbf0654916e/1632377641632/Un gar%20och%20medier%202021_anpassad.pdf

ter Beek, M., Opendakker, M.-C., Deunk, M.I., Strijbos, J.-W. and Huijgen, T. (2022) 'Relationships between adolescent students' reading skills, historical content knowledge and historical reasoning ability'. *History Education Research Journal*, 19 (1), 1–16. DOI:

<https://doi.org/10.14324/HERJ.19.1.02>.

Tidöavtalet: Överenskommelse för Sverige. (2022).

<https://via.tt.se/data/attachments/00551/04f31218-dccc-4e58-a129-09952cae07e7.pdf>

Vinterek, M., Winberg, M., Tegmark, M., Alatalo T. & Liberg C. (2020). The Decrease of School Related Reading in Swedish Compulsory School – Trends Between 2007 and 2017. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 66:1, s. 119-133.

<https://doi.org/10.1080/00313831.2020.1833247>

Winlund, A., Lindholm, A., Lyngfelt, A., Olvegård, L., Wengelin, Å. (2017). *Elever läser*.

https://larportalen.skolverket.se/LarportalenAPI/api-v2/document/path/larportalen/material/inriktningar/5-las-skriv/Grundskola/001_tolka-skriva-text/del_03/Material/Flik/Del_03_MomentA/Artiklar/M1_1-9_03A_elever.docx

Öhman, A. (2015). *Litteraturdidaktik, fiktioner och intriger*. Gleerups.

Bilaga 1 Dokumentation av skriv- och arbetsprocessen vid parskrivande

Bilaga A

Dokumentation av skriv- och arbetsprocessen vid parskrivande

Detta dokument används under hela skriv- och arbetsprocessen med examensarbetet. Studenterna har ansvar att fylla i dokumentet för att visa på delaktighet i alla delar av skriv- och arbetsprocessen.

Student 1: Sofi Regnander _____

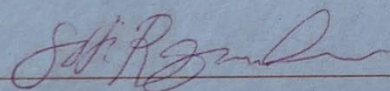
Student 2: Lina Lundberg _____

	Student 1	Student 2
Problemställning Vilka delar har skrivits fram av respektive student? - Formulering av syfte och frågeställningar - Motivering av syfte med hjälp av skolans styrdokument och tidigare forskning	X X	X X
Beskrivning av litteratursökprocessen Vilka delar har skrivits fram av respektive student? - Vilka sökmotorer och sökord som har använts? - Vilka avgränsningar som gjorts under sökprocessen? - Hur utvald litteratur kan motiveras i relation till studiens syfte?	I slutskedet tillsammans med student 2	I början enskilt, i slutskedet tillsammans med student 1
Litteraturbakgrund Vilka delar har skrivits fram av respektive student? - Beskrivning av skolans styrdokument - Problematisering och definition av centrala begrepp - Sammanställning av tidigare forskning under tematiska rubriker	X X X	 X
Teori Vilka delar har skrivits fram av respektive student? - Beskrivning och motivering av utvalt teoretiskt perspektiv		
Metod Vilka delar har skrivits fram av respektive student? - Val av metod - Urval - Genomförande - Analys	I slutskedet tillsammans med student 2	I början enskilt, i slutskedet tillsammans med student 1

Etiska ställningstaganden <ul style="list-style-type: none"> - Vem har skrivit vilka etiska överväganden som gjorts? - Vem har skrivit informationsbrev (i de fall det är relevant)? - Vem har skickat in anmälan om behandling av personuppgifter till dataskyddsombudet (i de fall det är relevant)? - Vem har skickat in underlag till etikprövning (i de fall det är relevant)? 		X
Resultat <ul style="list-style-type: none"> - Vem har ansvarat för att skriva fram vilka delar? 	Vi har skrivit alla delar tillsammans	Vi har skrivit alla delar tillsammans
Diskussion <ul style="list-style-type: none"> - Vem har ansvarat för att skriva fram metoddiskussionen? - Vem har ansvarat för att skriva fram resultatdiskussionen? - Vem har ansvarat för att skriva fram hur arbetet bidrar till kunskapsutveckling av betydelse för yrkesutövningen? 	X	X
	X	X

Blanketten signeras och läggs som bilaga i examensarbetet inför de examinerande momenten.

Underskrifter:

Student 1:

Student 2: